

ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2017

Με στοιχεία και για Α εξάμηνο 2018

**ΓΡΑΦΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ
ΠΡΕΣΒΕΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΣΤΟ ΜΠΑΚΟΥ**

Μπακού, Αύγουστος 2018

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δρ Βασίλειος Σιταράς, Προϊστάμενος Γραφείου ΟΕΥ

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΓΙΑ ΤΟ ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ

		
Σημαία		
Θυρεός		
Πολίτευμα	Προεδρική Δημοκρατία	
Πληθυσμός	9.934.000 (εκτίμηση στα μέσα του 2018)	
Εθνική εορτή	28 Μαΐου	
Πρωτεύουσα	Μπακού	
Έκταση	86.600 τ.χλμ.	
Κύρια γλώσσα	Αζερική (τουρκογενής)	
Κύρια θρησκεία	Μουσουλμανική (κατά πλειοψηφία σιΐτικη)	
Προσδόκιμο ζωής	71,2 (άντρες), 76,5 (γυναίκες)	
Νόμισμα	1,98 AZN = 1 ΕΥΡΩ & 1,70 AZN = 1 \$ (30.6.2018)	
Κύριες εξαγωγές 2017	13.811 εκατ. δολ. ΗΠΑ (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, κηροζίνη, φρούτα, ζάχαρη)	
Κύριες εισαγωγές 2017	8.782 εκατ. δολ. ΗΠΑ (βιομηχανικά αγαθά, αυτοκίνητα, πλοία, αεροσκάφη, δομικά υλικά, τρόφιμα, φαρμακευτικά προϊόντα)	
ΑΕΠ 2017	38,6 δις δολ. ΗΠΑ (στάσιμο)	
ΑΕΠ/Κάτοικο 2017	3.920 δολ. ΗΠΑ	
Συναλλαγματικά αποθέματα Κεντρικής Τράπεζας (τέλη 2017)	5,5 δις δολ. ΗΠΑ	
Πληθωρισμός (2017)	12,9%	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

1. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Το Αζερμπαϊτζάν συγκαταλέγεται ανάμεσα στις τρεις χώρες του Νότιου Καυκάσου και εκτείνεται στη δυτική ακτή της Κασπίας. Γεωγραφικά ανήκει στο σταυροδρόμι μεταξύ Ευρώπης και Ασίας, οι κάτοικοι θεωρούν τη χώρα τους ευρωπαϊκή.

Η χώρα καλύπτει επιφάνεια 86,6 χιλ. τετραγωνικών χιλιομέτρων (11,5% δάση, 1,6% υδάτινες επιφάνειες, 50% αγροτικές καλλιέργειες και 36,9% άλλες επιφάνειες). Μεγάλο μέρος της Κασπίας Θάλασσας ανήκει στο Αζερμπαϊτζάν. Η χώρα τοποθετείται σε γεωγραφικό μήκος 44' και 52' ανατολικά και 38' και 42' βόρεια, και η πρωτεύουσα, Μπακού, βρίσκεται στον 40° παράλληλο.

Το Αζερμπαϊτζάν συννορεύει νότια με το Ιράν (765 χλμ συνοριακή γραμμή), βόρεια με τη Ρωσία (390 χλμ), βορειοδυτικά με τη Γεωργία (480 χλμ) και δυτικά με την Αρμενία (1.007 χλμ) και -μόνον ο θύλακας Ναχιτσεβάν- με την Τουρκία (10 χλμ).

2. ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Στη Δημοκρατία του Αζερμπαϊτζάν υφίστανται τρεις μορφές εξουσίας:

- Εκτελεστική, η οποία ασκείται από τον Πρόεδρο (*κ. Ιλχάμ Αλίγιεφ από το 2003-το 2018 και μετά από σχετική τροποποίηση του Συντάγματος, ο κ. Αλίγιεφ εξελέγη για τέταρτη συνεχόμενη θητεία, αυτή τη φορά επταετή, άρα θα παραμείνει ως το 2025*)
- Νομοθετική, η οποία ασκείται από το Κοινοβούλιο με 125 βουλευτές
- Δικαστική, η οποία στο υψηλότερο επίπεδο ασκείται από το Ανώτατο Δικαστήριο.

3. ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΔΗΜΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Ο πληθυσμός της χώρας (*περί τα 9.934.000 στα μέσα του 2018*) κατανέμεται σε αστικό και αγροτικό πληθυσμό. Οι αστικές περιοχές περιλαμβάνουν τις πόλεις και τους οικισμούς, οι υπόλοιπες θεωρούνται αγροτικές περιοχές. Το Αζερμπαϊτζάν διοικητικά αποτελείται από: την αυτόνομη Δημοκρατία του Ναχιτσεβάν, 78 πόλεις, 14 περιφέρειες πόλεων, 10 οικονομικές περιοχές, 66 περιφέρειες, 257 οικισμούς, 1.721 αγροτικές εκλογικές περιφέρειες και 4.255 αγροτικούς οικισμούς. Πρωτεύουσα της χώρας είναι το Μπακού, με πληθυσμό άνω των 3,5 εκατομμυρίων. Το ποσοστό του αστικού πληθυσμού είναι περίπου 54% επί του συνολικού πληθυσμού και του αγροτικού 46%. Ο *οικονομικά ενεργός πληθυσμός* αυξήθηκε σημαντικά τα τελευταία έτη: από 4.380.000 στο τέλος του 2005 έφτασε τα 5.013.000 στο τέλος του 2016, εκ των οποίων 4.760.000 ήταν απασχολούμενοι και 253.000 άνεργοι.

Εκτός από τους Αζέρους του Αζερμπαϊτζάν, υπάρχει και μεγάλη διασπορά στο Ιράν, όπου υπολογίζεται ότι ζουν από 15 έως 25 εκατομμύρια Αζέροι στο βόρειο τμήμα του με επίκεντρο την Ταυρίδα (Ταμπρίς). Αν και δεν υπάρχουν επιβεβαιωμένα επίσημα στοιχεία, η διασπορά αυτή συμμετέχει και στην οικονομική ζωή του Αζερμπαϊτζάν, κυρίως επενδύοντας χρήματα σε αγορά κατοικίας στο Μπακού.

4. ΛΟΙΠΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η επίσημη γλώσσα του Αζερμπαϊτζάν είναι η αζερική, η οποία ανήκει στην οικογένεια των τουρκικών γλωσσών. Η επίσημη ώρα της χώρας είναι +3 ώρες Γκρίνουιτς και οι αζερικές ηλεκτρονικές διευθύνσεις έχουν την κατάληξη .az. Ο τηλεφωνικός κωδικός διεθνών κλήσεων της χώρας είναι +994 και το επίσημο εθνικό νόμισμα είναι το Μανάτ (AZN). Η σημαία αποτελείται από τρεις οριζόντιες γραμμές (μπλε, κόκκινη, πράσινη). Στην κόκκινη υπάρχει ημισέληνος και αστέρι με 8 άκρα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

1. ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΜΕΓΕΘΗ

1.1 Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν

Επί μία ολόκληρη δεκαετία, ήτοι από το 2005 (έτος ολοκλήρωσης του εξαγωγικού αγωγού πετρελαίου BTC) έως και το 2014, οι ρυθμοί ανάπτυξης της οικονομίας από τους υψηλότερους παγκοσμίως. Το 2015, όμως, υπήρξε μια δύσκολη χρονιά, με δύο υποτιμήσεις του AZN και **ασθενική ανάπτυξη 1,1%**. Το 2016, κατεγράφη **ύφεση** (αρνητικός ρυθμός ανάπτυξης) **-3,8%** σύμφωνα με την κυβέρνηση και **4,4%** σύμφωνα με ανεξάρτητους παρατηρητές, όπως το έγκριτο *Centre for Economic and Social Development* www.cesd.az. Κατά το 2017, το αζερικό ΑΕΠ παρέμεινε ουσιαστικά **στάσιμο**, ανερχόμενο σε 38,6 δις USD περίπου, ήτοι -σε όρους \$- περίπου το ήμισυ σε σχέση με την ιστορικά υψηλή επίδοση του έτους 2014 (75,2 δις USD). Αξίζει να σημειωθεί ότι η αζερική κυβέρνηση ανέμενε επιστροφή σε θετικούς ρυθμούς οικονομικής μεγέθυνσης το 2017, πρόβλεψη η οποία τελικά δεν επιβεβαιώθηκε. Επομένως, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, από 8.055 USD που είχε φτάσει να είναι το 2014 (ιστορικό υψηλό), το 2017 ήταν μόλις 3.920 USD. Γενικότερα, πρέπει να συγκρατηθεί ότι το Αζερμπαϊτζάν έχει πλέον παύσει -ήδη από το 2015- να είναι χώρα «*μεσαίου κατά κεφαλήν εισοδήματος*» και βρίσκεται στην κατηγορία των χωρών «*χαμηλού κατά κεφαλήν εισοδήματος*», σύμφωνα με τα διεθνώς αποδεκτά standards της UNCTAD. Σε κάθε περίπτωση, κατά το πρώτο εξάμηνο του 2018 (Ιανουάριος - Ιούνιος) το αζερικό ΑΕΠ κατέγραψε εκ νέου **άνοδο 1,3%** σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2017 (*1% σύμφωνα με ανεξάρτητους παρατηρητές*), ουσιαστικά λόγω της ανόδου των διεθνών τιμών του αργού.

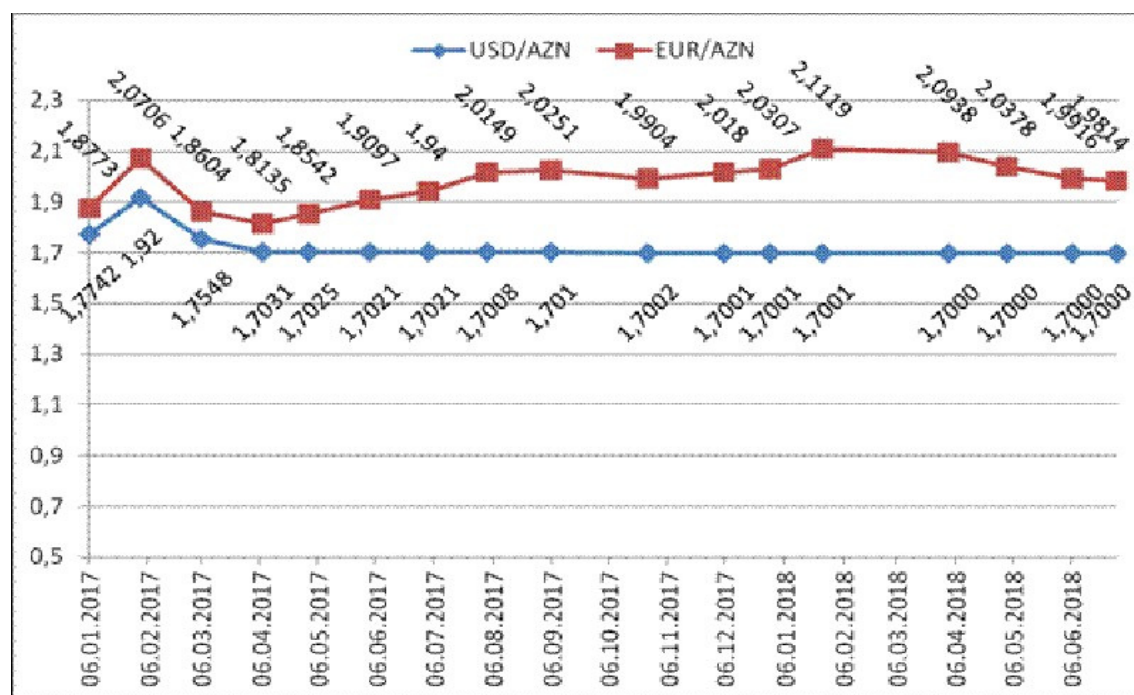
1.2 Πληθωρισμός – αγοραστική δύναμη πληθυσμού

Κατά την τριετία από το 2012 μέχρι και το 2014 ο δείκτης τιμών καταναλωτή ήταν όντως πολύ χαμηλός στο ρυθμό ανόδου του (πχ 1,4% το 2014), όμως οι δύο υποτιμήσεις του AZN το 2015 μετέβαλαν άρδην την κατάσταση. Η χώρα έκτοτε βιώνει το λεγόμενο «*εισαγόμενο πληθωρισμό*», λόγω του ότι πάρα πολλά είδη -ακόμη και πρώτης ανάγκης- εισάγονται. Παρά τα επίσημα στατιστικά στοιχεία που αναφέρουν πληθωρισμό **12,9%** για το 2017, η ανεξάρτητη «δεξαμενή σκέψης» www.cesd.az τον υπολογίζει γύρω στο 18%. Συμπερασματικά, τη διετία 2016-17 η πάλαι ποτέ κραταιή οικονομία γνώρισε ημέρες στασιμοπληθωρισμού, δηλαδή συνδυασμού ύφεσης και υψηλού πληθωρισμού, για πρώτη φορά μετά από πολλά έτη. Θετική εξέλιξη κατά το Α εξάμηνο του 2018 είναι πως ο *επίσημος* πληθωρισμός αποκλιμακώθηκε αισθητά στο 3%, καίτοι ανεξάρτητοι παρατηρητές εξακολουθούν να τον ανεβάζουν στο 6,4%. Ενώ το επίσημο ποσοστό ένδειας (2017) με βάση την ισοτιμία αγοραστικής δύναμης, δεν υπερέβαινε το 5,6%, σύμφωνα με ανεξάρτητους παρατηρητές ανέρχεται σε 12,5%. Και πραγματικά, απολύτως αξιόπιστα στοιχεία του 2017, με βάση έρευνα αγοράς της οποίας η προέλευση δεν δύναται να αποκαλυφθεί, τοποθετούν τη μέση δαπάνη μιας τετραμελούς οικογένειας για αγορά τροφίμων σε μόλις 12 μανάτ (6 ευρώ) ημερησίως, ήτοι 1,5 ευρώ κατά κεφαλή.

1.3 Εθνικό νόμισμα – συνάλλαγμα - περιορισμοί

Από την 1^η Ιανουαρίου 2006 το εθνικό νόμισμα του Αζερμπαϊτζάν (AZM- παλαιό Μανάτ) αντικαταστάθηκε από το Νέο Μανάτ (AZN). Η ισοτιμία του εθνικού νομίσματος με το \$ ΗΠΑ διατηρήθηκε «κλειδωμένη» σε σταθερό επίπεδο με μέσο όρο 1 \$ ΗΠΑ= 0,7845 AZN από το 2011 μέχρι και τις αρχές του 2015. Οι δύο υποτιμήσεις του AZN το 2015, όμως, και η συνακόλουθη διολίσθηση διαμόρφωσαν την ισοτιμία, στα μέσα του 2018, στα επίπεδα του **1 \$ ΗΠΑ = 1,70 AZN**.

Λογαριασμοί σε συνάλλαγμα όχι μόνο επιτρέπονται, αλλά αποτελούν και τον κανόνα. Για όλα τα φυσικά πρόσωπα που κατοικούν στη χώρα, ασχέτως υπηκοότητας, υπάρχει ανώτατο ημερήσιο όριο 1.000 \$ στα εμβάσματα προς το εξωτερικό (εξαιρούνται μόνον οι υπάλληλοι διπλωματικών αποστολών) και όχι πάνω από 10.000 \$ μηνιαίως. Η σε φυσική μορφή εξαγωγή μεγαλύτερων ποσών -μέχρι το ανώτατο όριο των 50.000 \$- επιτρέπεται μόνο με την προσκόμιση απόδειξης ότι τα χρήματα αυτά είχαν προηγουμένως εισαχθεί στη χώρα. Απαγορεύεται απολύτως η εξαγωγή, σε φυσική μορφή συναλλάγματος ύψους άνω των 50.000 \$. Ακολουθεί Πίνακας που απεικονίζει τη συναλλαγματική ισοτιμία του AZN σε σχέση με το \$ ΗΠΑ και το ευρώ από τον Ιανουάριο του 2017 μέχρι τον Ιούνιο του 2018.

1.4 Προϋπολογισμός, δημόσιο χρέος και μαζική εισροή «πετροδολαρίων»

Λίαν σημαντικός παράγοντας ανόδου του ΑΕΠ την τελευταία δεκαετία υπήρξαν οι άμεσες μεταβιβάσεις εκ μέρους του SOFAZ (State Oil Fund) προς τον κρατικό προϋπολογισμό, ήτοι η μαζική εισροή «πετροδολαρίων» στην οικονομία, εξ ου και το Αζερμπαϊτζάν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως rentier state (κράτος εισοδηματίας). Το SOFAZ ιδρύθηκε με νόμο το 1999, ξεκίνησε να λειτουργεί το 2001 και ξεκίνησε τις άμεσες μεταβιβάσεις στον προϋπολογισμό -αρχικά σε πολύ χαμηλά επίπεδα- το 2003. Από μόλις 585 εκ. AZN το 2007, αυτές πολύ γρήγορα εκτοξεύθηκαν και ανήλθαν στο ιστορικό υψηλό των 11,35 δις AZN (!) το 2013. Μετά τη σημαντική μείωσή τους κατά την τετραετία 2014-17, το 2018 είναι εκ νέου χρονιά ανόδου, προφανώς λόγω του εκλογικού κύκλου. Έτσι, εφέτος εκτιμάται ότι θα είναι 9,2 δις AZN και, πράγματι, κατά το Α εξάμηνο του 2018 ήταν 4,61 δις AZN έναντι 2,99 δις AZN κατά το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Οι εν λόγω μεταβιβάσεις αποτελούσαν κατά το Α εξάμηνο του 2018 το 47% του συνόλου των κρατικών εσόδων (9,82 δις AZN), έναντι 39% το αντίστοιχο περυσινό διάστημα. Όλες οι δημόσιες δαπάνες του Α εξαμήνου του 2018 ήταν 9,52 δις AZN, άρα -παρά την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική λόγω των Προεδρικών εκλογών- καταγράφηκε δημοσιονομικό πλεόνασμα 300 εκατ. AZN (ενώ το αντίστοιχο διάστημα του 2017 υπήρξε δημοσιονομικό έλλειμμα 470 εκ. AZN). Σε κάθε περίπτωση, όμως, το δημόσιο χρέος του Αζερμπαϊτζάν, συμπεριλαμβανομένων των κρατικών εγγυήσεων υπέρ των ΔΕΚΟ (πχ SOCAR), έχει αυξηθεί δραματικά μετά το 2010 και πλέον εκτιμάται στο 52% του ΑΕΠ.

1.5 Εμπορικές συναλλαγές, εμπορικοί εταίροι και εν γένει εμπορική πολιτική

Εισαγωγές - Εξαγωγές - Εμπορικό Ισοζύγιο του Αζερμπαϊτζάν 2017, χιλ \$

	2017
Εισαγωγές	8.782.007
Εξαγωγές	13.811.624
Θετικό ισοζύγιο	5.029.617

Ενώ το εμπορικό πλεόνασμα των 610 εκ. \$ (2016) ήταν αμελητέο σε σχέση με τα αντίστοιχα πλεονάσματα της «χρυσής» περιόδου που είχε προηγηθεί έως και το 2014, όταν δηλαδή οι τιμές του αργού πετρελαίου βρίσκονταν στα ύψη¹, το 2017 το εμπορικό πλεόνασμα ανήλθε εκ νέου σε αξιολογικά επίπεδα, υπερβαίνοντας τα 5 δις \$ ΗΠΑ. Δυστυχώς, όμως, τη ραγδαία σε αξία αύξηση των αζερικών εξαγωγών το 2017 **δεν την ακολούθησε αντίστοιχη -παρά μόνον αμελητέα- αύξηση των εισαγωγών**. Για την ακρίβεια, οι αζερικές εισαγωγές αγαθών το 2017 (περίπου 8,78 δις \$) εξακολουθούν να είναι 18% χαμηλότερα από το ιστορικό υψηλό του 2013 (περ. 10,71 δις \$). Ως εκ τούτου, το Αζερμπαϊτζάν δεν βρίσκεται πλέον μέσα στις 100 πρώτες -σε αξία εισαγωγών- χώρες του κόσμου, καίτοι είναι σήμερα στη θέση υπ. αρ. 90 ως προς τον πληθυσμό.

Μια ιδιαιτερότητα της χώρας -και δη δομική- είναι ο **περίκλειστος χαρακτήρας** της, ο οποίος εξ' ορισμού δυσχεραίνει πάρα πολύ το διεθνές εμπόριο και δη τις εισαγωγές (καθώς οι εξαγωγές -κατά βάση ενέργεια- διοχετεύονται στις ανοικτές θάλασσες μέσω τεράστιων αγωγών), ενώ συνάμα αυξάνει το κόστος: όχι λιγότερο από το 55% των αζερικών εισαγωγών εισέρχονται στη χώρα οδικώς.

1.5.1 Οι αζερικές εξαγωγές αγαθών – κύρια προϊόντα και αγορές

ΕΞΑΓΩΓΕΣ 2017 – Οι πρώτες ομάδες προϊόντων	Χιλιάδες \$
Ορυκτά καύσιμα και συναφή προϊόντα	12.403.615
Φρούτα και λαχανικά	518.356
Μη πολύτιμα μέταλλα (ιδίως αλουμίνιο) και υποπροϊόντα αυτών	245.050
Μαργαριτάρια, πολύτιμα μέταλλα και συναφή	141.565
Τρόφιμα-ποτά	110.900

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Αζερμπαϊτζάν

Παρατηρούμε ότι η χώρα εξάγει ελάχιστα προϊόντα σε αξιολογες ποσότητες/αξία, πλην των **πετρελαιοειδών**. Το 2013, αυτά είχαν φτάσει στο ιστορικό υψηλό του 94% επί των συνολικών εξαγωγών αγαθών, ενώ ακόμη και το 2017 ανέρχονταν σε 89,8%. Η ανάγκη διαφοροποίησης των εξαγωγών παραμένει ακόμη και σήμερα επιτακτική. Σημειώνεται, επίσης, ότι οι ίδιες οι εταιρείες του ενεργειακού κλάδου, όπως η BP και η SOCAR, δηλώνουν σταθερά μεγαλύτερες ποσότητες (άρα και αξία) εξαγωγών από αυτές τις οποίες καταγράφουν τα τελωνεία. Δεν είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε ποία στοιχεία εκ των δύο είναι ακριβή. Πλην της ενέργειας, η χώρα είναι εξαγωγέας **φρούτων-λαχανικών**, ειδικά, δε, προς τη Ρωσία (καθώς η φρουταγορά της Μόσχας, μεγαλούπολης 15 εκ. κατοίκων, ελέγχεται σε πολύ μεγάλο βαθμό από Αζέρους χονδρεμπόρους): το 2017 οι σχετικές εξαγωγές υπερέβησαν για πρώτη φορά σε αξία το μισό δις \$, ενώ τα τελευταία χρόνια έχουν αυξηθεί δραματικά στη χερσόνησο του Αμπσερόν τα νέα θερμοκήπια φράουλας και ντομάτας, και δη με μέθοδο υδροπονίας (μακράν τα δύο πιο δημοφιλή προϊόντα τους στη ρωσική αγορά). Τρίτο εξαγωγίμο προϊόν της χώρας, με αξία περίπου τη μισή από των φρούτων-λαχανικών, είναι το **αλουμίνιο** και λοιπά μη πολύτιμα μέταλλα, λόγω του πολύ μεγάλου εργοστασίου

¹ Αρκεί να αναφέρουμε ότι το εμπορικό πλεόνασμα του Αζερμπαϊτζάν επί πέντε συναπτά έτη, δηλαδή από το 2010 έως και το 2014, κυμάνθηκε μεταξύ 12,7 και 16,8 δις \$ ετησίως.

(χυτηρίου) το οποίο λειτουργεί στην πόλη Γκάντζα από τον Οκτώβριο του 2011, υπό την εταιρική ομπρέλα της «DETAL HOLDING». Ακολουθεί στην τέταρτη θέση ο χρυσός, καθώς υπάρχουν στα δυτικά της χώρας και στο Ναχιτσεβάν πέντε μεταλλεία χρυσού της ημιδημόσιας εταιρείας «AzerGold Closed Joint-Stock Company», την οποία συνέστησε ο Πρόεδρος στις αρχές του 2015. Τέλος, λίγο πάνω από τα 100 εκ. \$ ήταν το 2017 οι εξαγωγές **τυποποιημένων τροφίμων και ποτών** (μιας κατηγορίας στην οποία το Αζερμπαϊτζάν εξακολουθεί να είναι «καθαρός εισαγωγέας», βλ. 1.4.2).

ΚΥΡΙΕΣ ΑΓΟΡΕΣ ΑΖΕΡΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ 2017

Εξαγωγική αγορά	Χιλιάδες \$
Ιταλία	4.406.425
Τουρκία	1.366.337
Ισραήλ	638.938
Ρωσία	587.025
Τσεχία	556.855
Καναδάς	534.279
Γεωργία	471.349
Γερμανία	450.462
Πορτογαλία	446.343
Κίνα	443.807

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Αζερμπαϊτζάν

Από τον παραπάνω πίνακα προκύπτει ότι τέσσερις από τους δέκα σημαντικότερους εμπορικούς εταίρους του Αζερμπαϊτζάν, ως προς το σκέλος των εξαγωγών, είναι χώρες της Ευρώπης (ΕΕ). Γενικά η ΕΕ των 28 Κ-Μ απορροφά σταθερά τα τελευταία χρόνια 45 - 60% του συνόλου των αζερικών εξαγωγών (*ουσιαστικά του αργού*), με πρωταρχική αγορά εκείνη της Ιταλίας, που το 2017 αγόρασε αργό αξίας 4,4 δις \$.

1.5.2 Οι αζερικές εισαγωγές αγαθών – κύρια προϊόντα και προμηθευτές

ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ 2017 – Οι πρώτες ομάδες προϊόντων	Χιλιάδες \$
Μηχανολογικός και ηλεκτρολογικός εξοπλισμός	1.866.664
Μη πολύτιμα μέταλλα και υποπροϊόντα αυτών	1.060.731
Χημικά και συναφή προϊόντα	831.046
Τρόφιμα-ποτά	736.016
Μεγάλα μεταφορικά οχήματα (τρένα, αεροσκάφη, πλοία)	597.827
Πλαστικά	428.011
Ορυκτά και δομικά υλικά	417.032
Υφάσματα	315.978

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Αζερμπαϊτζάν

Το Αζερμπαϊτζάν παραμένει, σε γενικές γραμμές και με λίγες μόνον εξαιρέσεις, μια «κλειστή» αγορά, ιδίως δε για τα ευρωπαϊκής προέλευσης προϊόντα: η **συνειδητή πολιτική υποκατάστασης εισαγωγών** (*υψηλοί δασμοί και λοιπά εμπόδια πρόσβασης*) την οποία ούτως ή άλλως ακολουθούσε ανέκαθεν η χώρα, ως μη μέλος του ΠΟΕ, αναμένεται να συνεχιστεί. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται και οι έκτακτοι δασμοί σε πολλές κατηγορίες βασικών αγαθών, από 1/11/2016 και για δύο -καταρχήν- έτη, για τους οποίους βλ. αναλυτικά παρακάτω. Επιπροσθέτως, στο Αζερμπαϊτζάν μόνον οι χώρες εκείνες με αυξημένο «γεωπολιτικό βάρος» ή, έστω, με ισχυρά συγκριτικά πλεονεκτήματα επιτυγχάνουν επαρκή market penetration: το 2017, η πανίσχυρη Ρωσία -με την οποία ισχύει από το 1992 και συμφωνία ελεύθερου εμπορίου- κατείχε μερίδιο επί της αζερικής αγοράς 17,7% (περ. 1,55 δις \$), η «αδελφή» χώρα Τουρκία 14,5 % (περ. 1,27 δις \$), η πάμφθηνη Κίνα 9,7% (854 εκ. \$) και, τέλος, οι ΗΠΑ,

κορυφαίες στον πετρελαϊκό και μεταφορικό εξοπλισμό, 8,2% (720 εκ. \$). Επομένως, οι τέσσερις πρώτες χώρες κατέχουν αθροιστικό μερίδιο **50,1%** επί της αζερικής αγοράς, αφήνοντας το **49,9%** για όλες τις υπόλοιπες. Ακόμη και ο τιτάνας Γαλλία εξήγαγε το 2017 στο Αζερμπαϊτζάν αγαθά αξίας μόλις 154 εκατ. \$, δηλαδή όσο εξάγει η Ελλάδα στην (παρόμοιου μεγέθους με το Αζερμπαϊτζάν) Τυνησία!

Γενικά η ΕΕ των 28 Κ-Μ έχει μερίδιο μόλις 25 - 30% επί των αζερικών εισαγωγών τα τελευταία χρόνια. Πρόκειται για μια ασύμμετρη σχέση, με την ΕΕ να δέχεται συντριπτικά περισσότερες αζερικές εξαγωγές (κατά βάση αργό πετρέλαιο) από όσες η ίδια στέλνει στο Αζερμπαϊτζάν, με άλλα λόγια το εμπορικό ισοζύγιο ΕΕ - ΑΖ είναι **έντονα ελλειμματικό εις βάρος της ΕΕ**. Γενικά, η διπλή υποτίμηση του 2015 και η συνακόλουθη (από το 2016) ύφεση οδήγησε σε εκτροπή εμπορίου από την ΕΕ προς φθηνότερους προμηθευτές, με αποτέλεσμα ακόμη και κραταιές χώρες της ΕΕ να δουν τις εξαγωγές τους να καταρρέουν. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 2017 οι αζερικές εισαγωγές από ΕΕ μειώθηκαν συνολικά κατά 12,6%, ενώ εκείνες από τις χώρες ΚΑΚ αυξήθηκαν κατά 10,8%. Ειδικά δε στα τρόφιμα, το Ιράν και η Ουκρανία αποτελούν δύο επιπλέον ελκυστικούς προμηθευτές μετά βέβαια από τις Ρωσία και Τουρκία, το μεν πρώτο στα ναπά (π.χ. φρούτα-λαχανικά), η δε δεύτερη στα τυποποιημένα (π.χ. γαλακτοκομικά) και στο αλεύρι. Ακόμη και ως προς τον οίνο, όπου οι εισαγωγές είναι μικρές, κύριος προμηθευτής -σε ποσότητα- είναι με διαφορά η Μολδαβία. Τέλος, η επικείμενη, όπως φημολογείται το 2018, σύναψη «προτιμησιακής εμπορικής συμφωνίας» (preferential trade agreement) με την Τουρκία θα απομακρύνει ακόμη περισσότερο το Αζερμπαϊτζάν από την ΕΕ.

ΚΥΡΙΟΙ ΠΡΟΜΗΘΕΥΤΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ 2017

Προμηθευτής	Χιλιάδες \$
Ρωσία	1.554.258
Τουρκία	1.273.709
Κίνα	854.527
ΗΠΑ	720.592
Ουκρανία	459.914
Γερμανία	443.657
Ιταλία	318.669
Ιράν	240.273
Μεγάλη Βρετανία	239.860

Πηγή: Στατιστική Υπηρεσία Αζερμπαϊτζάν

2. ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ - ΙΔΙΩΤΙΚΟΠΟΙΗΣΕΙΣ

Η πρώην σοβιετική χώρα διαθέτει -ακόμη- έναν τεράστιο για το μέγεθός της δημόσιο τομέα που απασχολεί 1.171.400 εργαζομένους (τέλη 2016). Ο ισχύον νόμος περί ιδιωτικοποιήσεων κυρώθηκε τον Ιανουάριο του 1993, οι ιδιωτικοποιήσεις, όμως, δρομολογήθηκαν σε μεταγενέστερο στάδιο από άλλες πρώην σοβιετικές δημοκρατίες. Επίσημα ξεκίνησαν μόλις το 1996 και οι Αζέροι πολίτες άρχισαν να λαμβάνουν «επιταγές ιδιωτικοποίησης» (κουπόνια) από το 1997. Κατά το πρώτο στάδιο, έγιναν αποκρατικοποιήσεις βασικά μικρομεσαίων επιχειρήσεων στη βιομηχανία, στις κατασκευές, στον τομέα των μεταφορών και του εμπορίου καθώς των υπηρεσιών. Το ισχύον νομικό πλαίσιο περί ιδιωτικοποιήσεων, όμως, παρέχει στην κυβέρνηση τη δυνατότητα να προβεί στην ιδιωτικοποίηση και μεγάλων κρατικών επιχειρήσεων.

Και πραγματικά, εντός του 2016, ο Πρόεδρος κ. Ι.Αλίγιεφ ανακοίνωσε ότι η κυβέρνηση προτίθεται να δρομολογήσει ευρύτατο πρόγραμμα ιδιωτικοποιήσεων, σε συνεργασία με διεθνή ομάδα ειδικών, αναμένει, δε, την εκδήλωση σχετικού ενδιαφέροντος εκ μέρους ντόπιων αλλά και ξένων επενδυτών. Υποψήφιος αυτή τη φορά φέρονται μεγάλες εταιρείες – κρατικά μονοπώλια όπως λ.χ. η παραγωγός ηλεκτρισμού *Azerenerji* (αντίστοιχη της ΔΕΗ), η *Azersu* (αντίστοιχη της ΕΥΔΑΠ)

και ενδεχομένως και η δεσπόζουσα ναυτιλιακή της χώρας, *Caspian Shipping Company*. Ουδείς λόγος έχει γίνει για προοπτική πώλησης, έστω και μερικής, του ενεργειακού κολοσσού *SOCAR* (μακράν της μεγαλύτερης κρατικής εταιρείας της χώρας): ο ενεργειακός κλάδος θεωρείται από την κυβέρνηση ως «στρατηγικής σημασίας», εξ ου και θα παραμείνει και στο μέλλον υπό στενό κρατικό έλεγχο.

3. ΥΠΟΔΟΜΕΣ - ΜΕΤΑΦΟΡΕΣ

Ο εκσυγχρονισμός των υποδομών της χώρας, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται το οδικό, σιδηροδρομικό δίκτυο, γέφυρες, λιμάνια, αεροδρόμια, αγωγοί μεταφοράς πετρελαίου και αερίου, αποτελεί προτεραιότητα για την κυβέρνηση. Η ανάπτυξη των υποβαθμισμένων περιοχών της χώρας δεν είναι δυνατή χωρίς την ύπαρξη σύγχρονων υποδομών. Τα περισσότερα έσοδα προερχόμενα από την πώληση (εξαγωγή) των υδρογονανθράκων την τελευταία δεκαετία κατέληξαν στην αναβάθμιση υποδομών μέσω ενός ρωμαλέου ΠΔΕ. Επίσης, κατά τα τελευταία χρόνια αγοράστηκαν νέα πλοία, επιβατικά και εμπορευματικά και δόθηκαν σε λειτουργία δύο νέα διεθνή αεροδρόμια, στο Λενκαράν και στη Ζαγκατάλα. Στο στόχαστρο της κυβέρνησης βρίσκονται επίσης τα δίκτυα διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, πόσιμου νερού, σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, των οποίων η αναβάθμιση αποτελεί σημαντικό βραχυπρόθεσμο στόχο.

3.1 Οδικό δίκτυο

Το οδικό δίκτυο της χώρας εκσυγχρονίζεται κάθε χρόνο. Εντός των τελευταίων ετών κατασκευάστηκαν νέες γέφυρες και επισκευάστηκαν τμήματα οδικών αρτηριών, ωστόσο η πλειονότητα των επαρχιακών δρόμων παραμένει σε κακή κατάσταση. Το συνολικό μήκος των αζερικών αυτοκινητοδρόμων το 2016 ήταν 19.016 χλμ., εκ των οποίων το 99% (18.895 χλμ) ασφαλτοστρωμένα. Ο αριθμός των ΙΧ και ΔΧ οχημάτων αυξάνεται δραματικά κάθε χρόνο στο Αζερμπαϊτζάν: από μόλις 612.000 το 2005 σε 1.330.550 στο τέλος του 2016. Αυτό συνεπάγεται οξύ κυκλοφοριακό πρόβλημα.

3.2 Σιδηροδρομικό δίκτυο

Επί του παρόντος, το συνολικό μήκος του υφισταμένου σιδηροδρομικού δικτύου της χώρας ανέρχεται σε 2.071 χλμ. (τέλος 2016). Η κυβέρνηση της χώρας επεξεργάστηκε πρόγραμμα αναβάθμισης των σοβιετικής προέλευσης υποδομών εντός της χώρας, το οποίο υλοποιήθηκε κατά την περίοδο 2010-2014 με κόστος 1,2 δις \$. Το πρόγραμμα αφορούσε τον εκσυγχρονισμό του δικτύου και την αναδιάρθρωση της λειτουργίας του Οργανισμού Σιδηροδρόμων (Azerbaijan Railways Closed Joint Stock Company). Στην εκπόνησή αυτού συνεργάστηκαν ειδικοί της Παγκόσμιας Τράπεζας και άλλων διεθνών οργανισμών.

Ως προς τις διεθνείς συνδέσεις, ήδη από τις αρχές του 2007 είχε υπογραφεί η τριμερής συμφωνία μεταξύ Αζερμπαϊτζάν, Γεωργίας και Τουρκίας για τη σύγχρονη σιδηροδρομική γραμμή **BTK** (*Μπακού- Τιφλίδα- Καρς*), ένα έργο το οποίο -μετά από αλληπάλληλες καθυστερήσεις- εγκαινιάστηκε τελικά τον Οκτώβριο του 2017 σε ένα μήκος 826 χιλιομέτρων,. Τη «μερίδα του λέοντος» (775 εκ. \$) επί της συνολικής χρηματοδότησης του BTK επωμίσθηκε το ίδιο το Αζερμπαϊτζάν, με τα 640 εκ. να προέρχονται από το Κρατικό Ταμείο Υδρογονανθράκων, το SOFAZ (State Oil Fund of Azerbaijan). Αυτή η γραμμή αναμένεται να αυξήσει σημαντικά την εμπορευματική κίνηση από την Ασία προς την Ευρώπη: ο μέγιστος όγκος μεταφοράς εμπορευμάτων κατά μήκος του διαδρόμου BTK προβλέπεται να ανέλθει σταδιακά σε 17 εκατ. τόνους ετησίως (σε αρχικό στάδιο, θα είναι 5 εκατ.) και σε 3 εκατ. επιβάτες ετησίως. Ειδικά για τις μεταφορές επιβατών -που δεν θα ξεκινήσουν, όμως, πριν από την άνοιξη του 2019- οι Αζερικοί Σιδηρόδρομοι προμηθεύτηκαν 30 βαγόνια τελευταίας τεχνολογίας -και δη κλινάμαξες- από την ελβετική Stadler και 10 ταχείες μηχανές έλξης από τη γαλλική Alstom. Γενικά η BTK αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα

έργα υποδομής στην περιοχή του Καυκάσου, συναγωνιζόμενη τη θρυλική γραμμή της τσαρικής Υπερκαυκασίας Μπακού-Βατούμι, που ολοκληρώθηκε με δάνειο του οίκου Rothschild το 1883 και επέτρεψε για πρώτη φορά στο αζερικό αργό να εξαχθεί στις παγκόσμιες αγορές.

Ένα ακόμη φιλόδοξο πρόγραμμα αναβάθμισης του σιδηροδρομικού δικτύου, αλλά με σαφώς πιο μακροπρόθεσμο ορίζοντα, είναι ο υπό εκπόνηση «*Άξονας Βορρά-Νότου*» (Ρωσίας-Ιράν-Ινδίας), ο οποίος θα απαιτήσει επενδύσεις, μόνο επί αζερικού εδάφους, ύψους 60 δις AZN. Σε πλήρη ανάπτυξη, η δυναμικότητά του θα ανέλθει σε 10-15 εκατ. τόννους ετησίως και θα μειώσει στο μισό το χρόνο μεταφοράς των αγαθών από τη Βομβάη στη Βαλτική (που σήμερα πραγματοποιείται κατά βάση με πλοία).

3.3 Αεροπορικό δίκτυο

Οι αζερικές αερογραμμές ή **AZAL** (Azərbaycan Hava Yolları στα αζερικά) ανήκουν στην Closed Joint Stock Company «Hava Yolları» και είναι εθνικός αερομεταφορέας. Με έδρα το Μπακού, είναι μέλος της Διεθνούς Ένωσης Αεροπορικών Μεταφορών (IATA). Το 2017 μετέφεραν 2,2 εκατ. επιβάτες, τη συντριπτική μεν πλειοψηφία σε διεθνείς πτήσεις, αλλά και περίπου μισό εκατ. σε πτήσεις εσωτερικού, ιδίως, δε, στον περικλειστο θύλακα του Ναχτσιβάν (με τον οποίο η σύνδεση λαμβάνει χώρα μόνον αεροπορικώς). Η AZAL καταβάλλει συνεχώς προσπάθειες για την αναβάθμιση του στόλου της, ούτως ώστε να μπορέσει να συναγωνιστεί μεγάλες αεροπορικές εταιρείες (Turkish Airlines, Lufthansa, Aeroflot κλπ), οι οποίες πραγματοποιούν πτήσεις προς Μπακού. Λειτουργεί επιβατικές πτήσεις προς Ευρώπη, ΚΑΚ, Μέση Ανατολή, Ασία και Β.Αμερική. Το 2014, προέβη στην αγορά Boeing 787 Dreamliner για πτήσεις μεγάλων αποστάσεων.

Ως βάση οι αζερικές αερογραμμές έχουν το διεθνές αεροδρόμιο Heydar Aliyev (κωδικός IATA: GYD) 20 χλμ. βόρειο-ανατολικά του Μπακού. Ο GYD κατέγραψε ιστορική επίδοση το 2017 με συνολική επιβατική κίνηση 4.060.000 επιβάτες, δηλαδή άνοδο 23% σε σχέση με το 2016. Ο αριθμός των εταιρειών που το χρησιμοποίησαν το 2017 ανήλθε σε 55, εκ των οποίων οι οκτώ για πρώτη φορά (*Air Arabia, Wataniya Airways, ISR Air, Mahan Air, Jazeera Airways, Ir Aero, Ikar και η εγχώρια Buta, για την οποία βλ. παρακάτω*). Από το Μάρτιο του 2018, ξεκίνησε πτήσεις προς τα ΗΑΕ και η Etihad. Πλην της AZAL, υπάρχει επίσης η εταιρεία «cargo» **Silk Way Airlines**, η οποία, εκτός από ρωσικά μεταγωγικά An-12 και Il-76, έχει πρόσφατα αγοράσει και 14 γιγαντιαία Jumbo Jet Boeing 747, με μεταφορική ικανότητα 134 τόννους έκαστο. Επίσης θα είναι ο πρώτος πελάτης παγκοσμίως του ουκρανικού Antonov An-178 (παραγγελία 10 Α/Φ). Τον Απρίλιο του 2017, η Silk Way παρήγγειλε για λογαριασμό της AZAL 10 επιβατικά Boeing-737 MAX, παραδοτέα από το Νοέμβριο του 2018 ως το 2020. Η σύμβαση είναι αξίας 1 δις \$. Την 1/9/2017 ξεκίνησε η λειτουργία και της χαμηλού κόστους θυγατρικής της AZAL, **Buta Airways**. Χρησιμοποιώντας μόνο αεροσκάφη Embraer ERJ-190, βραζιλιάνικης κατασκευής, εξυπηρετεί καταρχήν τη Ρωσία, όπου ζει το μεγαλύτερο μέρος της αζερικής διασποράς, και δευτερευόντως Τουρκία, Ιράν, Ουκρανία και Γεωργία. Ο μοναδικός μέχρι στιγμής ευρωπαϊκός προορισμός της Buta (κάθε Τρίτη) είναι η Σόφια, από τον Ιανουάριο του 2018. Ο φθηνότερος ναύλος -μετά επιστροφής- σε όλες τις πτήσεις της Buta είναι 58 ευρώ. Στους μόλις 4 μήνες της λειτουργίας της εντός του 2017, η Buta μετέφερε 92.000 επιβάτες, ενώ το πρώτο τρίμηνο του 2018 έφτασε τις 104.000 επιβάτες.

Ως προς την Ελλάδα, δεν υπάρχει τα τελευταία πέντε έτη (μετά το 2013) απευθείας αεροπορική σύνδεση. Υπενθυμίζουμε ότι από τα τέλη Μαΐου 2013 και έως το Σεπτέμβριο του 2013 λειτούργησε η τελευταία απευθείας πτήση μεταξύ Αθηνών και Μπακού -δύο φορές την εβδομάδα- από την ελληνική αεροπορική εταιρεία Aegean Airlines. Λόγω περιορισμένου αριθμού επιβατών, δεν επαναλήφθηκε έκτοτε (μόνο το θέρους του 2014 υπήρξε για μικρό διάστημα πτήση “charter” Μπακού-Ρόδος, επίσης με την Aegean Airlines).

3.4 Θαλάσσιες μεταφορές

Το Αζερμπαϊτζάν έχει άμεσες θαλάσσιες συνδέσεις μόνο με τα άλλα κράτη της Κασπίας. Εντούτοις, το κανάλι Βόλγα-Ντον παρέχει πρόσβαση στην Αζοφική και στις υπόλοιπες θάλασσες. Η μεταφορά φορτίων, κυρίως αργού πετρελαίου και λοιπών προϊόντων πετρελαίου αποτελεί την κύρια δραστηριότητα. Δεσπόζουσα ναυτιλιακή εταιρεία της χώρας είναι η κρατική *Caspian Shipping Company*, η οποία προέκυψε από συγχώνευση δύο προγενέστερων εταιρειών με το Π.Δ. 213 του 2014. Ο Διεθνής Λιμένας του Μπακού (που εγκαινιάστηκε ήδη από το 1902) είναι μεν ο μεγαλύτερος λιμένας της Κασπίας θάλασσας, δεν ανταποκρίνεται όμως πλέον στις σύγχρονες απαιτήσεις.

Δρομολογήθηκε λοιπόν στη δεκαετία του 2010 η **κατασκευή ενός νέου λιμένος 50+ χλμ** νοτίως του Μπακού (περιοχή Αλάτ). Ο θεμέλιος λίθος ετέθη από τον ίδιο τον Πρόεδρο Αλίγιεφ το φθινόπωρο του 2011. Στη συνέχεια, η κατασκευαστική εταιρεία Euroasiya Construction OJSC ανέλαβε να υλοποιήσει την πρώτη από τις τρεις συνολικά φάσεις κατασκευής του ίδιου του λιμένα, υπό την επίβλεψη της STFA-ECAP. Η σύμβαση, διάρκειας 38 μηνών και ύψους 736 εκ. USD, υπεγράφη τον Οκτώβριο του 2012 και προέβλεπε παράδοση της πρώτης φάσης στο τέλος του 2015, αν και τελικά αυτή ολοκληρώθηκε μόλις το Μάιο του 2018. Σε επίπεδο πρώτης φάσης, μπορεί να δέχεται 50-100.000 TEU και 10 εκατ. τόννους φορτίου ετησίως, ενώ σε πλήρη ανάπτυξη (δεκαετία 2020) η δυναμικότητά του θα ανέλθει σε 1 εκ. TEU και 25 εκατ. τόννους φορτίου. Επίσης το 2016 υπεγράφη Π.Δ. που προβλέπει τη δημιουργία Ζώνης Ελευθέρου Εμπορίου (Free Trade Zone) γύρω από το νέο λιμένα του Αλάτ. Περισσότερες λεπτομέρειες για το Νέο Λιμένα εδώ <http://portofbaku.com/>

3.5 Ύδρευση και αποχέτευση

Το δίκτυο ύδρευσης και αποχέτευσης στη χώρα εξακολουθεί να είναι προβληματικό. Η ποιότητα πόσιμου νερού είναι χαμηλή, με συνέπεια να προκαλούνται διάφορα προβλήματα στην υγεία του πληθυσμού, δεδομένου ότι το ευρύ καταναλωτικό κοινό δεν διαθέτει οικονομική ευχέρεια η οποία θα του επέτρεπε τη χρήση εμφιαλωμένου νερού. Στον τομέα της αποχέτευσης είναι απαραίτητη η δημιουργία σταθμών για την επεξεργασία των λημμάτων, δεδομένου ότι τα περισσότερα καταλήγουν στην Κασπία. Η ΕΕ και οι Διεθνείς οργανισμοί συνδράμουν την κυβέρνηση στην επίλυση του προβλήματος, μέσω της εκπόνησης και συγχρηματοδότησης προγραμμάτων για την ύδρευση και την αποχέτευση. Σύμφωνα με την 100% κρατική *Azersu*, το ποσό που θα διατεθεί για τις εργασίες οι οποίες θα διασφαλίζουν τις υποδομές ύδρευσης και αποχέτευσης στο Αζερμπαϊτζάν μέχρι το 2035 θα ξεπεράσει τα 8 δις μανάτ.

3.6 Τηλεπικοινωνίες - internet

Ο τομέας των τηλεπικοινωνιών είναι πλέον ένας από τους κορυφαίους τομείς που συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη στο Αζερμπαϊτζάν. Εκτός από τη σταθερή τηλεφωνία, η οποία εξακολουθεί να παραμένει κρατική, δραστηριοποιούνται στη χώρα τέσσερις εταιρείες κινητής τηλεφωνίας: οι Azercell Telekom, Bakcell, Nar Mobile και Azerfon-Vodafone. Σήμερα, όμως, η αζερική αγορά κινητής τηλεφωνίας πλησιάζει τον κορεσμό σε επίπεδα ανταγωνισμού: σε κάθε 100 κατοίκους αναλογούν 116 συνδρομητές κινητών τηλεφώνων (2016). Οι εταιρείες κινητής τηλεφωνίας έχουν προωθήσει σημαντικά την εισαγωγή των υπηρεσιών 3G και 4G. Ο τομέας υπηρεσιών διαδικτύου (internet) αναπτύσσεται δυναμικά με «ποσοστό διεξόδου» 80%.

4. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ, ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΚΛΙΜΑ ΚΑΙ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

4.1 Ξένες επενδύσεις

Σύμφωνα με την τελευταία ετήσια έκθεση (*World Investment Report*) της UNCTAD, η οποία δόθηκε στη δημοσιότητα τον Ιούνιο του 2018 στη Γενεύη και αποτελεί την πλέον έγκριτη πηγή περί ΞΑΕ παγκοσμίως, το 2017 το Αζερμπαϊτζάν προσέλκυσε 2.867 εκατομμύρια \$ ΞΑΕ έναντι 4.500 εκατομμυρίων το 2016, συνεπώς σημειώθηκε σημαντική πτώση 36,3%.² Η κατιούσα τάση βρίσκεται σε αντίθεση με την επίδοση της προηγούμενης τριετίας από το 2014 έως και το 2016, όταν η ετήσια εισροή ΞΑΕ στη χώρα υπερέβαινε σταθερά τα 4 δις \$.

Από την άλλη, βρίσκεται σε αντιστοιχία τόσο με την κατιούσα τάση των παγκόσμιων ΞΑΕ το 2017³, όσο και με την -κυριολεκτική- καθίζηση των ΞΑΕ στις «υπό μετάβαση» οικονομίες της ΚΑΚ (από 57.929 εκ \$ το 2016 σε 39.367 \$ το 2017), με τυπικά παραδείγματα τη Ρωσική Ομοσπονδία (από 37.176 εκ \$ το 2016 σε 25.284 εκ \$ το 2017) και το Καζακστάν (από 8.097 εκ \$ το 2016 σε μόλις 4.634 εκ \$ το 2017).

Οι αζερικές ΞΑΕ το 2017 ως ποσοστό επί του «Ακαθάριστου Σχηματισμού Παγίου Κεφαλαίου» (ήτοι της συνολικής αξίας παγίων κεφαλαίων που αποκτήθηκαν εντός της εν λόγω λογιστικής περιόδου) ανήλθαν σε 33,3% έναντι 47,8% το 2016. Η εν λόγω εξέλιξη προέκυψε και λόγω μείωσης των ΞΑΕ per se, αλλά και λόγω αύξησης των λοιπών -εγχωρίας προέλευσης- επενδύσεων στην αζερική οικονομία, ιδίως, δε, των κρατικών (ΠΔΕ). Σε κάθε περίπτωση, πάντως, το συνολικό **απόθεμα ΞΑΕ** (FDI stock) στη χώρα ανερχόταν, στο τέλος του 2017, σε 29.551 εκ \$ ή ποσοστό 76,6% επί του ΑΕΠ και συνιστούσε ιστορικό υψηλό.

Σε κάθε περίπτωση, η συνολική εισροή ΞΑΕ τις τελευταίες δύο δεκαετίες περίπου υπήρξε εντυπωσιακή και δεν πρέπει να υποτιμάται: Υπενθυμίζουμε ότι στο τέλος του 1995 το απόθεμα ΞΑΕ στο Αζερμπαϊτζάν ανερχόταν σε μόλις 330 εκατ. USD και αφορούσε, επί της ουσίας, τις πρώτες επενδύσεις που ακολούθησαν το «Συμβόλαιο του Αιώνα» (Σεπτ 1994) με τη διεθνή κοινοπραξία AIOC για την εκμετάλλευση του πετρελαϊκού υπερ-κοιτάσματος ACG στην Κασπία. Εν ολίγοις, μέσα σε 22 έτη (1995 - 2017) το απόθεμα ΞΑΕ πολλαπλασιάστηκε 90 φορές, επίδοση ίσως μοναδική στα παγκόσμια χρονικά. Έκτοτε, η μερίδα του λέοντος των ΞΑΕ αφορά τον ενεργειακό κλάδο (βλ. αναλυτικά παρακάτω), τα τελευταία δε τέσσερα έτη τη δεύτερη φάση αναπτύξεως του κοιτάσματος Φ/Α Σαχ Ντενίζ (SD2), μετά την τελική επενδυτική απόφαση του 2013: ποσοστό 82% των ΞΑΕ (σύμφωνα με στοιχεία της CBA Α τριμήνου 2018) κατευθύνεται εκεί, καταδεικνύοντας την έλλειψη διαφοροποίησης της παραγωγικής βάσης. Η υλοποίηση της δεύτερης φάσης του Σαχ Ντενίζ έχει ουσιαστικά ολοκληρωθεί στα μέσα του 2018, επομένως, προκύπτουν ερωτηματικά ως προς τις αναπτυξιακές προοπτικές της χώρας.

Όμως η χώρα έχει πλέον αναδειχθεί και σε **μείζονα διεθνή επενδυτή**, εκτός από προορισμό επενδύσεων: το 2017 η εκροή ΞΑΕ από το ίδιο το Αζερμπαϊτζάν -κατά βάση από τον κρατικό τιτάνα SOCAR- προς τρίτες χώρες ανήλθε σε 2.564 εκ \$ έναντι 2.574 εκ το 2016 (ουσιαστικά στάσιμη). Στο τέλος του 2017, το απόθεμα αζερικών ΞΑΕ στο εξωτερικό -ιδίως δε στην Τουρκία, με μείζονες επενδύσεις το διυλιστήριο Star στη Σμύρνη και τον αγωγό Φ/Α TANAP, δύο έργα που αμφότερα ολοκληρώνονται εφέτος- ανερχόταν σε 22.059 εκ \$, αποτελώντας ιστορικό υψηλό.

² Ακόμη και σύμφωνα με τα («διογκωμένα» και λιγότερο έγκυρα από εκείνα της UNCTAD) αζερικά στατιστικά στοιχεία της Κεντρικής Τράπεζας - CBA, οι εισερχόμενες ΞΑΕ στο Αζερμπαϊτζάν το 2017 ανήλθαν σε 5.700 εκ \$ σε σχέση με 7.300 εκ. \$ το 2016, δηλ. πτώση της τάξης του 22%.

³ Υπενθυμίζεται ότι, πάντα σύμφωνα με την UNCTAD, το 2017 οι παγκόσμια εισροή ΞΑΕ ήταν περίπου 1,43 τρις \$ σε σχέση με 1,87 τρις \$ το 2016 και 1,92 τρις \$ το 2015.

Μόλις τρία έτη ενωρίτερα (τέλος 2014), το συνολικό απόθεμα αζερικών ΞΑΕ στο εξωτερικό ανερχόταν σε 12.235 εκ \$, επομένως αυξήθηκε κατά 10 δις \$ (!). Ο γεωπολιτικής σημασίας «*Νότιος Διάδρομος Φ/Α*» απορροφά τον κύριο όγκο των αζερικών ΞΑΕ κατά την παρούσα περίοδο και περιλαμβάνει, βεβαίως, και τον αγωγό TAP στην Ελλάδα, επί του οποίου η SOCAR κατέχει μερίδιο 20%.

4.2 Επενδυτικό κλίμα

Το Αζερμπαϊτζάν έχει υπογράψει τη Σύμβαση της Παγκόσμιας Τράπεζας για την επίλυση των διαφορών από Επενδύσεις μεταξύ Κρατών και Υπηκόων Άλλων Κρατών και είναι μέλος της Πολυμερούς Συμφωνίας του 1988 για την Εγγύηση Επενδύσεων (MIGA), συμμετέχει δε και σε άλλες διεθνείς συμφωνίες, καθώς και στο Διαιτητικό Δικαστήριο των Χωρών ΚΑΚ. Σύμφωνα με την τελευταία (για το έτος 2018, με βάση την επικρατούσα κατάσταση τον Ιούνιο του 2017) ετήσια Έκθεση *Doing Business* της Παγκόσμιας Τράπεζας, το επιχειρηματικό περιβάλλον στο Αζερμπαϊτζάν -πάντα, βεβαίως, σύμφωνα με τα συγκεκριμένα μεθοδολογικά κριτήρια των συντακτών της Έκθεσης- συνεχίζει την ανοδική του πορεία. Έτσι, ενώ το 2014 η χώρα βρισκόταν μόλις στην 88^η θέση παγκοσμίως, πλέον βρίσκεται στην **57^η θέση** με σταθμισμένη βαθμολογία 70,19/100 και δη με άνοδο οκτώ (8) θέσεων σε σχέση με την Κατάταξη του 2017.⁴ Ως προς τους δέκα (10) επί μέρους δείκτες απόδοσης (performance indicators), στους οποίους παραδοσιακά βασίζεται η Έκθεση *Doing*, σημειώνει θετική ή και ιδιαίτερα θετική επίδοση στους παρακάτω έξι (6): στην προστασία των δικαιωμάτων των μειοψηφούντων μετόχων (10^η θέση), στην έναρξη επιχείρησης (18^η θέση), στην κτήση περιουσιακών -κατά βάση εμπράγματων- δικαιωμάτων (21^η θέση), στην καταβολή φόρων (35^η θέση), στη δυνατότητα δικαστικής επιβολής των συμβατικών υποχρεώσεων (38^η θέση) και στην αποτελεσματικότητα ως προς στις πτωχευτικές διαδικασίες (47^η θέση). Από την άλλη, ιδιαίτερα χαμηλή παραμένει μέχρι και σήμερα η επίδοση του Αζερμπαϊτζάν σε άλλους τέσσερις (4) σημαντικούς τομείς, ήτοι στο διασυνοριακό εμπόριο (83^η θέση, *καίτοι να συγκρατήσουμε ότι βρισκόταν μόλις στην 166^η θέση το 2015, πριν την τελωνειακή μεταρρύθμιση*), στην παροχή ηλεκτρικού ρεύματος (102^η θέση), στην πιστοληπτική ικανότητα των νομικών προσώπων (122^η θέση) και στη χορήγηση οικοδομικών αδειών από τις πολεοδομικές αρχές (161^η θέση).

Γενικά, η μετάβαση του Αζερμπαϊτζάν από μια πλήρως κατευθυνόμενη οικονομία της σοβιετικής περιόδου προς μια ελεύθερη «*οικονομία της αγοράς*» οδήγησε, συχνά, στην ύπαρξη αλληλοσυγκρουόμενων νόμων που ρυθμίζουν ένα συγκεκριμένο θέμα. Η συνεχής και ασυντόνιστη αλλαγή της νομοθεσίας, η ασάφεια των νόμων, η μη προσήκουσα (ενίοτε) ερμηνεία και εφαρμογή των διεθνών συμφωνιών, η ύπαρξη γραφειοκρατίας, η έλλειψη διαφάνειας και η διαφθορά στη δημόσια διοίκηση είναι αρνητικά φαινόμενα που συνόδευσαν την αλλαγή του κοινωνικού και οικονομικού συστήματος στη χώρα. Παράλληλα, οι δικονομικές διαδικασίες είναι μακροχρόνιες, δαπανηρές και με αμφίβολα αποτελέσματα. Μέχρι και σήμερα, δε, οι αποφάσεις των αλλοδαπών δικαστηρίων δεν αναγνωρίζονται από τα αζερικά δικαστήρια.

4.3 Νομοθετικό πλαίσιο επενδυτικής δραστηριότητας

Η επενδυτική δραστηριότητα στο Αζερμπαϊτζάν διέπεται από την εξής νομοθεσία:

- Νόμος της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν για την επενδυτική δραστηριότητα Νο952 (Μπακού, 13 Ιανουαρίου 1995), στον οποίο έχει γίνει σειρά τροπολογιών
- Νόμος της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν για προστασία των ξένων επενδύσεων, Μπακού, 15 Ιανουαρίου 1992, επίσης με σειρά τροπολογιών
- Προεδρικό Διάταγμα της Δημοκρατίας του Αζερμπαϊτζάν για τις πρόσθετες ενέργειες με σκοπό την προώθηση των επενδυτικών δραστηριοτήτων, Μπακού, 30

⁴ Υπενθυμίζεται ότι η Ελλάδα είναι 67^η στην Κατάταξη του 2018 με σταθμισμένη βαθμολογία 68,02/100.

Μαρτίου 2006. Ειδικότερες κανονιστικές ρυθμίσεις, όπως λ.χ. το Π.Δ. του 2016 περί σύστασης Free Trade Zone στο νέο λιμένα Αλάτ (βλ. παραπάνω) ρυθμίζουν μόνον συγκεκριμένα θέματα.

Υπάρχει επίσης νομοθεσία που προστατεύει την ευρεσιτεχνία, το εμπορικό σήμα, καθώς και την πνευματική και βιομηχανική ιδιοκτησία. Το Αζερμπαϊτζάν είναι μέλος της Διεθνούς Σύμβασης των Παρισίων για την Προστασία της Βιομηχανικής Ιδιοκτησίας και της Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης για την Προστασία των Λογοτεχνικών και Καλλιτεχνικών Δικαιωμάτων. Δυστυχώς, όμως, αλλεπάλληλες προσπάθειες μετά το 2010 για δημιουργία «Κώδικα Ανταγωνισμού» δεν έχουν, μέχρι στιγμής, τελεσφορήσει, με αποτέλεσμα η καταχρηστική εκμετάλλευση δεσπόζουσας θέσης να μην μπορεί να αντιμετωπιστεί με νομικά μέσα.

4.4 Προστασία επενδύσεων

Ο ως άνω Νόμος περί προστασίας ξένων επενδύσεων εγγυάται την ίση μεταχείριση των επενδύσεων ανεξαρτήτως προέλευσης. Οι ξένοι επενδυτές προστατεύονται από τυχόν απαλλοτρίωση της περιουσίας τους, εκτός αν τούτο επιβάλλεται για λόγους δημοσίου συμφέροντος και κατόπιν πλήρους αποζημίωσής τους. Το Αζερμπαϊτζάν προέβη σε σύναψη **47** -μέχρι σήμερα- **διμερών συμφωνιών** αμοιβαίας προστασίας επενδύσεων, ώστε να δημιουργήσει κλίμα εμπιστοσύνης στους ξένους επενδυτές, καθώς και **51 διμερών συμφωνιών αποφυγής διπλής φορολογίας**. Με την Ελλάδα, οι εν λόγω συμφωνίες έχουν υπογραφεί ήδη από το 2004 και το 2009, αντίστοιχα.

4.5 Μορφές επενδυτικής δραστηριότητας

Οι ξένοι επενδυτές έχουν την δυνατότητα να επιλέξουν τη μορφή που θα λάβει η επένδυσή τους στη χώρα, μεταξύ είτε συμμετοχής σε κοινοπραξίες με ημεδαπές εταιρείες, είτε δημιουργίας αμιγώς αλλοδαπών εταιρειών, είτε μέσω αντιπροσωπειών, είτε μέσω των 35 Συμφωνιών Συνεκμετάλλευσης ή «*Καταμερισμού Παραγωγής*»- **Production Sharing Agreements (PSAs)**, που αφορούν, όμως, αποκλειστικά στην παραγωγή και εκμετάλλευση του πετρελαίου και φυσικού αερίου. Οι επιχειρήσεις αυτού του τύπου τυγχάνουν ειδικού προνομιακού καθεστώτος στα πλαίσια διεθνών συμβάσεων μεταξύ του Αζερμπαϊτζάν και ξένων πολυεθνικών κοινοπραξιών (PSAs). Σύμφωνα με το ίδιο το Σύνταγμα, η απόκτηση κυριότητας επί του αζερικού εδάφους από αλλοδαπό, καθώς και η συμμετοχή ξένων επενδυτών σε ορισμένους τομείς μεγάλης εθνικής σημασίας, όπως ο ενεργειακός, επιτρέπεται σε εξαιρετικές μόνο περιπτώσεις, μετά από απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου (!) ή με Προεδρικό Διάταγμα. Είναι όμως νόμιμη η μίσθωση γης από εταιρείες υπό μορφή κοινοπραξιών για απεριόριστο χρονικό διάστημα. Επίσης, είναι πλέον δυνατή η συμμετοχή ξένων επενδυτών σε μαζικές ιδιωτικοποιήσεις. Από το 2008 τέθηκε σε εφαρμογή και το απλουστευμένο σύστημα ίδρυσης εταιρείας μέσω διαδικασιών one-stop shop, το οποίο μειώνει αισθητά τη γραφειοκρατία και το χρόνο διεκπεραίωσης σε 3 ημέρες. Το νέο σύστημα αφορά και την ίδρυση ξένων επιχειρήσεων και θεωρείται δελεαστικό, εφόσον πλέον μόνο ελάχιστα πιστοποιητικά απαιτούνται από τη μία και μοναδική υπηρεσία (“one-stop-shop”) στο Υπουργείο Φόρων, γνωστή ως ASAN.

4.6 Επενδυτικά κίνητρα

Σε γενικές γραμμές, οι επενδύσεις που προέρχονται από το εξωτερικό δεν απολαμβάνουν, όπως αυτό συμβαίνει λ.χ. σε άλλες χώρες, ιδιαίτερων φορολογικών προνομίων. Αυτά παρέχονται στις αλλοδαπές πετρελαϊκές εταιρείες οι οποίες δρουν στο πλαίσιο των ανωτέρω PSAs. Εντούτοις, όποιοι εγκατασταθούν στα νεοσύστατα «*Τεχνολογικά Πάρκα*» θα έχουν πλήρη φοροαπαλλαγή από τα κέρδη για τα πρώτα επτά έτη της επένδυσης, ενώ 50% φοροαπαλλαγή θα έχουν όσοι λάβουν το *Investment Promotion Document (IPD)* σύμφωνα με το Π.Δ. του Ιανουαρίου 2016 για το οποίο

βλ. σχετικά εδώ: <https://www.dentons.com/en/insights/alerts/2016/january/21/new-rules-on-investment-promotion-in-azerbaijan>

Στις ξένες εταιρείες παρέχονται και άλλης μορφής (έμμεσες) διευκολύνσεις, όπως λ.χ. η δυνατότητα να προμηθεύονται από όπου θέλουν αγαθά, υπηρεσίες και εργατικό δυναμικό. Ακόμη, επιχειρήσεις με αλλοδαπή συμμετοχή που υπερβαίνει το 30% του κεφαλαίου έχουν δικαίωμα εξαγωγής αγαθών και υπηρεσιών χωρίς συγκεκριμένη άδεια, έχοντας μόνο την υποχρέωση να έχουν κατατεθειμένο ως αποθεματικό το 15-25% του λειτουργικού τους κεφαλαίου. Τέλος, αλλοδαποί επενδυτές έχουν το δικαίωμα να εισάγουν χωρίς άδεια αγαθά που χρησιμοποιούν στην επιχείρησή τους.

5. ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΔΑΣΜΟΙ

Οι κύριοι φόροι που επιβάλλονται στο Αζερμπαϊτζάν είναι οι ακόλουθοι:

Φόρος Εισοδήματος φυσικών προσώπων				
<i>Μηνιαίο Φορολογητέο Εισόδημα</i>		Ποσοστό φόρου		
Έως 2.500 AZN		14%		
Πάνω από 2.500 AZN		350 AZN + 25% του ποσού που υπερβαίνει τα 2.500 AZN		
<i>Ετήσιο Φορολογητέο Εισόδημα</i>		Ποσοστό φόρου		
Έως 30.000 AZN		14%		
Πάνω από 30.000 AZN		4.200 AZN + 25% του ποσού που υπερβαίνει τα 30.000 AZN		
Φόρος Εισοδήματος νομικών προσώπων				
Φόρος κερδών	20% (γενικό ποσοστό φορολόγησης)			
ΦΠΑ	18%, ενιαίος συντελεστής για όλα τα αγαθά-υπηρεσίες Τα νομικά πρόσωπα με εισοδήματα που υπερβαίνουν τα 200.000 AZN οφείλουν να καταβάλουν ΦΠΑ για δώδεκα συνεχείς μήνες. Επίσης, οι εταιρείες που ασχολούνται με την κατασκευή συγκροτημάτων διαμερισμάτων θα πρέπει να κάνουν εγγραφή ξεχωριστά για την απόδοση του ΦΠΑ και να τον πληρώνουν σύμφωνα με ειδικούς κανονισμούς. Άλλες εταιρείες που δραστηριοποιούνται στο Αζερμπαϊτζάν μπορούν να εγγραφούν εθελοντικά.			
Φόρος παγίων	1% Περιλαμβάνει κτίρια, μηχανήματα και εξοπλισμό (με εξαίρεση τα οχήματα). Η φορολογητέα βάση υπολογίζεται ως ο μέσος όρος της αξίας στην αρχή και το τέλος του έτους.			
Φόρος κατανάλωσης	Ποικιλία ποσοστών: Οι φόροι κατανάλωσης για τα παραγόμενα προϊόντα υδρογονανθράκων κυμαίνονται από 8,0% έως 101,0%, για τα αλκοολούχα ποτά από 0,08 AZN έως 0,8 AZN ανά λίτρο ενώ για τα προϊόντα καπνού είναι 12,5%. Επιπλέον, τα εισαγόμενα αυτοκίνητα και σκάφη αναψυχής υπόκεινται σε ειδικούς φόρους κατανάλωσης, ανά κυβικό εκ. χωρητικότητας του κινητήρα. Οι φορολογικοί συντελεστές για τα αυτοκίνητα που εισέρχονται στο έδαφος του Αζερμπαϊτζάν:			
	Περίοδος διαμονής	Όγκος κινητήρα 2000 εκ. ³	Όγκος κινητήρα 2000 – 4000 εκ. ³	
	Έως ένα μήνα	15\$	20\$	40\$
	Έως τρεις μήνες	30\$	40\$	60\$
	Έως ένα έτος	40\$	80\$	120\$

	Περισσότερο από ένα έτος	40\$ +0,5\$ ανά κάθε ημέρα υπερβαίνουσα το έτος	80\$ + 0,6\$ ανά κάθε ημέρα υπερβαίνουσα το έτος	120\$ + 1,2\$ ανά κάθε ημέρα υπερβαίνουσα το έτος
Φόρος κυκλοφορίας	Τα νομικά πρόσωπα στο Αζερμπαϊτζάν που κατέχουν ή χρησιμοποιούν οχήματα επικράτειας στο Αζερμπαϊτζάν (με εξαίρεση τα γεωργικά οχήματα, θεριζοαλωνιστικές μηχανές κ.α.) πληρώνουν τον ετήσιο φόρο κυκλοφορίας κατά τα ποσοστά που αναλογούν στον όγκο του κινητήρα του οχήματος.			
Φόρος εξόρυξης	Όλες οι εταιρείες και ιδιώτες που ασχολούνται με την εξόρυξη ορυκτών υπόκεινται σε φόρο εξόρυξης. Ο φόρος εφαρμόζεται στη χονδρική τιμή του πετρελαίου, του φυσικού αερίου και όλα τα είδη των ορυκτών πόρων σε ποσοστά που κυμαίνονται από 3% έως 26% και υπολογίζεται με βάση ένα ορισμένο ποσοστό της συμβατικής οικονομικής μονάδας ανά κυβικό μέτρο του ορυκτού.			
Απλοποιημένο φορολογικό σύστημα	Οι εταιρείες και οι μεμονωμένοι επιχειρηματίες που δεν υποχρεούνται να εγγραφούν για απόδοση ΦΠΑ, υπόκεινται σε «απλοποιημένο» φορολογικό σύστημα, βάσει του οποίου επιβάλλεται φόρος 4% εάν δραστηριοποιούνται στο Μπακού και 2% εάν δραστηριοποιούνται στις άλλες περιοχές			
Δασμός εισαγωγής	Συνήθως 15% (το ανώτατο ποσοστό σήμερα) συν 18% ΦΠΑ Τα εμπορεύματα που εισάγονται προσωρινά από επιχειρήσεις για δική τους παραγωγική χρήση για χρονικό διάστημα μικρότερο από ένα έτος, απαλλάσσονται από τον φόρο εισαγωγής.			

Κυρώσεις που επιβάλλονται σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με τη φορολ. νομοθεσία:

Παράβαση	Κύρωση
Παράλειψη εγγραφής ως φορολογούμενος στις φορολογικές αρχές	40 AZN
Αποτυχία υποβολής δηλώσεως	40 AZN
Αποτυχία καταχώρησης εξωτερικού τραπεζικού λογαριασμού στις φορολογικές αρχές	100% των εισπραχθέντων εσόδων στους λογαριασμούς
Αποτυχία ενημέρωσης στις φορολογικές αρχές των αλλαγών στα έγγραφα καταγραφής του φορολογουμένου	40 AZN
Αποτυχία παροχής καταλόγου περιουσιακών στοιχείων (ως το πρώτο βήμα για την κατάσχεση του ακινήτου) από την καθιερωμένη προθεσμία μετά από αίτημα της εφορίας	100 AZN
Καθυστέρηση στην καταβολή ΦΠΑ στα τιμολόγια παροχής υπηρεσιών σύμφωνα με τους κανόνες για την καταβολή του ΦΠΑ, χρησιμοποιώντας ένα καθορισμένο τραπεζικό λογαριασμό	50% του ΦΠΑ που καταβλήθηκε κατά παράβαση των ειδικών κανόνων

Ειδική φορολογία ισχύει για την φορολόγηση των δραστηριοτήτων στον πετρελαιοπαραγωγό τομέα. Οι αλλοδαποί επενδυτές, ανάλογα με την μορφή της επιχείρησης ή της επένδυσης, υπόκεινται σε δύο διαφορετικά είδη φορολόγησης: Στην περίπτωση των Production Sharing Agreements (PSA), που είναι ο κανόνας, η φορολόγηση ρυθμίζεται ad hoc, με βάση το ειδικό πρωτόκολλο που κυρώνεται με νόμο από τη Βουλή. Οι επιχειρήσεις εκτός PSAs επιβαρύνονται με φόρο της τάξεως του 22% επί των καθαρών κερδών, φόρο 10% επί των μερισμάτων που διανέμονται εκτός της επικράτειας του Αζερμπαϊτζάν, φόρο 4% επί των ασφαλιστρών, φόρο 10% επί άλλων αμοιβών και εισοδημάτων, ΦΠΑ 18% κλπ.

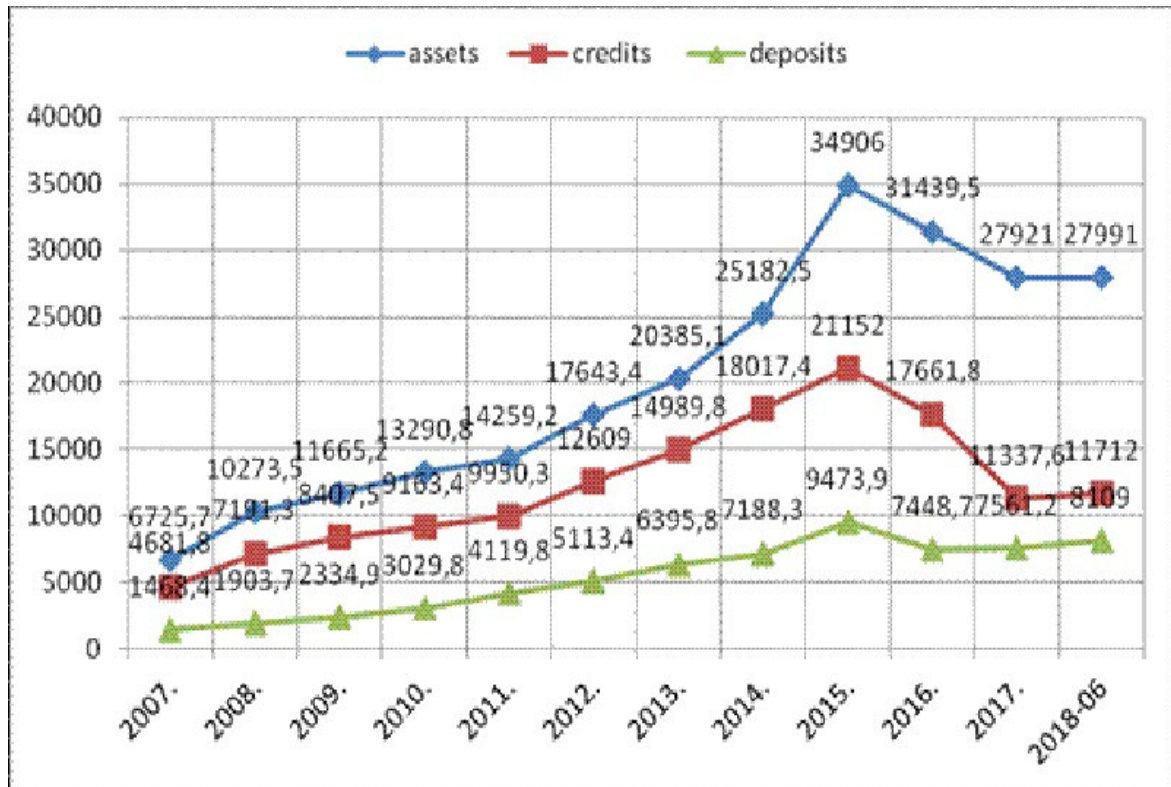
6. ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Η αύξηση των εισοδημάτων του πληθυσμού, οι βελτιώσεις στο νομικό καθεστώς που αφορά στην προστασία των πιστωτών και των δανειζόμενων και ειδικότερα η δημιουργία «*Ταμείου Ασφάλισης Καταθέσεων*» -με όριο εγγυημένων καταθέσεων τα 30.000 AZN ανά τράπεζα και ανά καταθέτη- οδήγησε σε αύξηση των καταθέσεων μέχρι το 2015, οι οποίες, όμως, παραμένουν πολύ χαμηλές σε σχέση με την Ελλάδα (χώρα ανάλογου πληθυσμιακού μεγέθους). Από την άλλη, Χρηματιστήριο Αξιών ουσιαστικά δεν υπάρχει στη χώρα, καθώς όλες οι μεγάλες επιχειρήσεις ανήκουν στην ελίτ και δεν είναι εισηγμένες.

Η δημιουργία, το Φεβρουάριο του 2016, μιας νέας ρυθμιστικής αρχής, του **Εποπτικού Συμβουλίου της Χρηματοπιστωτικής Αγοράς (FMSC)**, αναμενόταν αρχικά να βάλει μια τάξη σε μια μάλλον απογοητευτική κατάσταση, με πολλές δυσλειτουργίες και παθογένειες. Εντούτοις, από το καλοκαίρι του 2017, με βάση μια νέα νομική ρύθμιση, όλες οι αποφάσεις του FMSA υπόκεινται πλέον σε έγκριση του αρμόδιου Υπουργού και ο τελευταίος ενίοτε τις «μπλοκάρει». Άρα, η απώλεια της αυτονομίας του FMSC στην πράξη έχει «ψαλιδίσει» τη δυνατότητά του να επιβάλει μέτρα στα ιδρύματα εκείνα που δεν έχουν ικανή κεφαλαιακή επάρκεια και τα οποία δεν είναι λίγα. Μια δεύτερη καθοριστική εξέλιξη το 2017 -για πρώτη χρονιά στα αζερικά χρονικά- ήταν η «ένεση ρευστότητας» ύψους 7,5 δις AZN από το Oil Fund προς την ίδια την Κεντρική Τράπεζα της χώρας (CBA), προκειμένου η τελευταία με τη σειρά της να παράσχει στήριξη στις εμπορικές τράπεζες.

Γενικότερα, οι δύο υποτιμήσεις του 2015 υπήρξαν βαρύτατο πλήγμα για τις αζερικές τράπεζες, που ακόμη προσπαθούν να συνέλθουν. Ευρισκόμενες σε ανοικτή θέση ξένου νομίσματος (*open foreign currency position*) και με μεγάλο μέρος των χορηγήσεών τους, τόσο προς ιδιώτες όσο και προς επιχειρήσεις, να είναι με ρήτρα συναλλάγματος (*currency denominated loans*), δέχτηκαν ισχυρές πιέσεις. Από 47 εμπορικές τράπεζες που είχε φθάσει να διαθέτει η μικρή αυτή χώρα το 2014, σήμερα (μέσα 2018) είναι μόλις 30, δηλαδή 17 είτε έκλεισαν είτε συγχωνεύτηκαν είτε ανακλήθηκε η άδεια λειτουργίας τους.

Ο «*μεγάλος ασθενής*» του χρηματοπιστωτικού κλάδου στα μέσα της δεκαετίας του 2010 ήταν η ίδια η μεγαλύτερη τράπεζα της χώρας, **IBA** (International Bank), της οποίας ο πρώην διοικητής έχει συλληφθεί. Τα «κακά δάνεια» (*bad loans*) τα οποία χορηγήθηκαν από την IBA σε τρίτους κατά το παρελθόν εκτιμώνται σε 6-7 δις USD (σχεδόν 70% επί του συνόλου των χορηγήσεων). Μεγάλο μέρος -περ. 3,7 δις σε USD και 1,1 δις σε ευρώ- λέγεται ότι μεταφέρθηκαν έως τις αρχές του 2015 σε offshore τραπεζικούς λογαριασμούς, επομένως είναι πλέον μη ανακτήσιμα. Προκειμένου να διασώσει (*bail-out*) την κλονιζόμενη λόγω κεφαλαιακής ανεπάρκειας IBA, το Δημόσιο αύξησε προοδευτικά τη συμμετοχή του επί του μετοχικού της κεφαλαίου από 51% σε 95% (τέλος του 2016, όταν ολοκληρώθηκε η ανακεφαλαιοποίηση), ενώ, παράλληλα, την «έσπασε» σε δύο τμήματα, το «*καλό*» και το «*κακό*». Και πάλι, όμως, λίαν αρνητικό μήνυμα προς την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κοινότητα μετέδωσε η **αίτηση της IBA για αναδιάρθρωση των υποχρεώσεών της** (άνω των 3 δις USD) **αποκλειστικά προς τους ξένους πιστωτές**, που υπεβλήθη το Μάιο του 2017. Στις 18/7/2017 κατέληξε τελικά σε συμφωνία με αυτούς κι έτσι το τραπεζικό σύστημα απέφυγε το συστημικό «σοκ» που θα προκαλούσε ένα πιθανό default της IBA. Το ζητούμενο είναι πότε θα επιστρέψουν οι καταθέσεις όχι μόνο από το εξωτερικό, αλλά και από το «στρώμα» (δεν είναι τυχαίο ότι τα καταστήματα με χρηματοκιβώτια αφθονούν στη χώρα): από τις αρχές του 2015 έχει σημειωθεί “*bank run*”, κατά τη διάρκεια του οποίου οι καταθέσεις και οι χορηγήσεις συρρικνώθηκαν, όπως δείχνει ο *Πίνακας*.

Βασικά οικονομικά μεγέθη χρηματοπιστωτικού κλάδου, 2007-μέσα 2018 (κεφάλαια, καταθέσεις, χορηγήσεις σε εκ AZN) σύμφωνα με το πρακτορείο ειδήσεων Turan. Μετά το υψηλό του 2015, ο κλάδος δέχεται έντονες πιέσεις και όλα τα μεγέθη έχουν υποχωρήσει.

Με άλλα λόγια, ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης από το 2015 μέχρι και το τέλος του 2017 υπήρξε έντονα αρνητικός, «στραγγαλίζοντας» την πραγματική οικονομία, που υπέφερε όσο ποτέ άλλοτε από έλλειψη ρευστότητας. Από την άνοιξη του 2018 και εντεύθεν, ο ρυθμός πιστωτικής επέκτασης έχει επανέλθει για πρώτη φορά, μετά από την καταστροφική για τις εμπορικές τράπεζες τριετία που προαναφέρθηκε, σε θετικό πρόσημο, αλλά και πάλι τα νούμερα παραμένουν μάλλον απογοητευτικά για μια χώρα 10 εκατ. κατοίκων: στα μέσα του 2018, το συνολικό δανειακό χαρτοφυλάκιο των τραπεζών προς νοικοκυριά και επιχειρήσεις είναι 11,71 δις AZN (-45% από το αντίστοιχο επίπεδο του 2015 που ήταν 21,15 δις). Επίσης, οι καταθέσεις στα μέσα του 2018 ανέρχονταν σε μόλις 8,1 δις AZN ή περίπου 4,2 δις ευρώ. Το ποσοστό δολαριοποίησης (dollarization) των καταθέσεων την 1/7/2018 παρέμενε μεν πάρα πολύ υψηλό (62,4%), αλλά σημαντικά μειωμένο σε σχέση με το 80% του 2016. Η ανάσχεση της πιστωτικής επέκτασης συνδέεται με **υψηλά επιτόκια χορηγήσεων**. Δύο στις τρεις τράπεζες είναι σε θέση να χορηγούν ακόμη καταναλωτικά δάνεια, αλλά με απαγορευτικά επιτόκια (ενώ οι μισές χορηγούν επιχειρηματικά δάνεια, με επιτόκια σχεδόν το ίδιο υψηλά). Θετική εξέλιξη πάντως κατά το Α εξάμηνο του 2018 ήταν η αποκλιμάκωση του βασικού -ή προεξοφλητικού- επιτοκίου εκ μέρους της Κεντρικής Τράπεζας από το στο 15% στο 10%, αλλά και πάλι παραμένει τριπλάσιο σχεδόν από το επίπεδο του 3,5% στο οποίο βρισκόταν μέχρι τις αρχές του 2016.

Η αρνητική κατάσταση στις τράπεζες αναπόφευκτα επηρεάζει και τον πάλαι ποτέ κραταιό κλάδο του **real estate**, μολονότι παραδοσιακά ένα τμήμα των σχετικών αγοραπωλησιών λάμβανε χώρα με ...μετρητά, δηλαδή χωρίς ενυπόθηκο δάνειο. Μαζικές κατασχέσεις κατοικιών, αυτοκινήτων αλλά ακόμη και μισθών (για τους δανειολήπτες που αδυνατούν να πληρώσουν) είναι πλέον στην ημερήσια διάταξη. Τα τελευταία χρόνια, τέλος, οι ηλεκτρονικές τραπεζικές συναλλαγές (μέσω e-banking) σημειώνουν κατακόρυφη αύξηση. Παρατηρήθηκε μια δυναμική ανάπτυξη των συναλλαγών μέσω χρήσης προσωπικών υπολογιστών, κινητών τηλεφώνων και άλλων τεχνολογικών καινοτομιών.

7. ΓΕΩΡΓΙΑ - ΔΑΣΗ - ΑΛΙΕΙΑ

Παρά τον σχετικά υψηλό αγροτικό πληθυσμό μέχρι και σήμερα, ο ρόλος της αγροτικής οικονομίας στη διαμόρφωση του ΑΕΠ παραμένει σε χαμηλά επίπεδα (με αξία γεωργικής παραγωγής, συμπεριλαμβανομένης της αλιείας, περίπου 6 δις ΑΖΝ το 2016). Οι καλλιεργήσιμες εκτάσεις από το τέλος του 2005 έως το τέλος του 2016 αυξήθηκαν προοδευτικά κατά 22%, δηλαδή από 13.279 σε 16.283 τετραγωνικά χλμ (επί συνόλου 86.600 τετρ. χλμ, εκ των οποίων όμως σχεδόν 20% είναι κατεχόμενα). Οι κλιματολογικές συνθήκες επιτρέπουν την καλλιέργεια σιτηρών, καλαμποκιού, πατατών, ελαιόσπορων, ποικίλων φρούτων, εσπεριδοειδών, καρπουζιών, οπωροκηπευτικών, τσαγιού (στον υποτροπικό Νότο) κλπ. Η εγχώρια φυτική παραγωγή δεν καλύπτει τις ανάγκες του πληθυσμού και συνεπώς, πραγματοποιούνται εισαγωγές, κυρίως σιτηρών, ρυζιού και ζάχαρης. Από όλες τις δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης (ΕΣΣΔ) μόνο στο Αζερμπαϊτζάν υπήρχαν ελαιοκαλλιέργειες, οι οποίες φυτεύτηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 50. Στο τέλος της δεκαετίας του 90 υπήρχαν 2.600 εκτάρια ελαιοκαλλιεργειών, συγκεντρωμένα κυρίως στην ευρύτερη περιοχή του Μπακού. Πολλά από αυτά έχουν φυτευτεί για διακοσμητικούς λόγους. Στη σημερινή εποχή καταβάλλονται προσπάθειες για τον εκσυγχρονισμό των ελαιοκαλλιεργειών και τη διάδοση στην εγχώρια αγορά των προϊόντων ελιάς και του ελαιολάδου, τα οποία συμπεριλαμβάνονται ελάχιστα στις διατροφικές συνήθειες του αζερικού πληθυσμού.

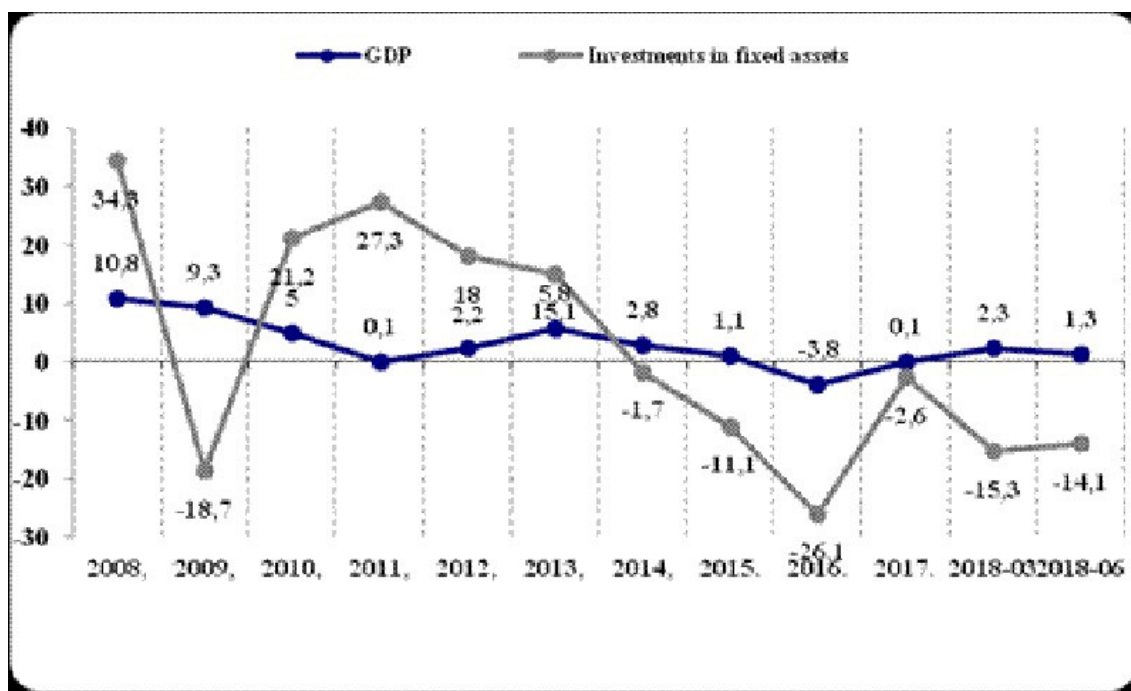
Η βιομηχανία μεταποίησης των αγροτικών προϊόντων, όμως, είναι εν πολλοίς απαρχαιωμένη δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις των καιρών (με εξαίρεση τους δύο μεγάλους ομίλους *GILAN HOLDING* και *AZERSUN HOLDING*). Η πεπαλαιωμένη υποδομή που κληρονομήθηκε από την περίοδο της Σοβιετικής Ένωσης δεν έτυχε σχεδόν κανενός εκσυγχρονισμού. Απαιτούνται τεράστιες κεφαλαιουχικές επενδύσεις στις νέες τεχνολογίες που θα εξασφαλίσουν την επεξεργασία και διατήρηση των αγροτικών προϊόντων φυτικής και ζωικής προέλευσης υψηλών ποιοτικών προδιαγραφών, έτσι ώστε να εξασφαλισθεί και η δυνατότητα πρόσβασης των προϊόντων αυτών στις ευρωπαϊκές αγορές. Με Προεδρικά Διατάγματα αποφασίσθηκε σε ανώτατο επίπεδο η ανάπτυξη του αγροτικού τομέα της χώρας, ο οποίος τα τελευταία χρόνια υπέστη περαιτέρω υποβάθμιση. Στο πλαίσιο της πολιτικής αυτής αναπτύσσεται τελευταία η καλλιέργεια φρούτων-λαχανικών σε θερμοκήπια, με σκοπό την εξασφάλιση συγκομιδής καθ' όλη τη διάρκεια του έτους και την εξαγωγή της παραγωγής στη Ρωσία (βλ. ανωτέρω, εξωτερικό εμπόριο). Ωστόσο, τα αποτελέσματα αυτής της πολιτικής δεν είναι ακόμη ορατά και θεωρείται πώς δεν έχει ακόμη εφαρμοστεί ισχυρή πολιτική βούληση και αντίστοιχη «πίεση» στον εν λόγω τομέα.

Τα τελευταία χρόνια, επίσης, επενδύθηκαν σημαντικά κεφάλαια στην κατασκευή συγχρόνων μονάδων επεξεργασίας ψαριών, εισαγόμενων και ντόπιων, καθώς και παραγωγής χαβιαριού (μέσω του ιδιωτικού μονοπωλίου *Caspian Fish Company*). Λόγω μικρής διαθέσιμης ποσότητας, υπολογίζεται ότι τα προσεχή χρόνια το χαβιάρι θα παράγεται βασικά από ψάρια ιχθυοτροφείου. Σύμφωνα με δηλώσεις εδώ αξιωματούχων, το 90% της παγκόσμια παραγωγής χαβιαριού ανώτατης ποιότητας παράγεται στο Αζερμπαϊτζάν.

8. ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Η μαζική είσοδος «πετροδολαρίων» στην αζερική οικονομία μετά το 2005/6 (ολοκλήρωση και λειτουργία του εξαγωγικού αγωγού BTC, βλ. παρακάτω) είχε ως αποτέλεσμα τη ραγδαία άνοδο του συγκεκριμένου κλάδου, όχι μόνο ως προς το συνολικό τζίρο, αλλά και ως προς τη συμβολή του στην απασχόληση, μια τάση που

κορυφώθηκε το 2013 (ιστορικό υψηλό). Τη χρονιά εκείνη, ο κλάδος απασχολούσε 101.400 εργαζομένους, η δε αξία των κατασκευών κάθε είδους, αποτιμωμένη σε μανάτ/AZN, ανήλθε σε 8,72 δις ή 12% του ΑΕΠ, εξαπλάσια από την αντίστοιχη αξία μόλις προ οκταετίας (1,55 δις το 2005). Με βάση την τότε ισχύουσα συναλλαγματική ισοτιμία, τα 8,72 δις AZN ισοδυναμούσαν με 11,2 δις USD, αριθμός εντυπωσιακός για μια χώρα (τότε) 9,5 εκ. κατοίκων. Εντούτοις, κατά τα επόμενα 4 έτη ο όγκος της κατασκευαστικής δραστηριότητας υποχώρησε σημαντικά και οι εργαζόμενοι στον κλάδο είχαν μειωθεί κατά 5.000. Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, ο ρυθμός μεταβολής του **Ακαθάριστου Σχηματισμού Παγίου Κεφαλαίου** (κατασκευές αλλά και κάθε άλλη επένδυση σε πάγια) είναι σταθερά αρνητικός από το 2014 και εξής, όπως δείχνει ο παρακάτω Πίνακας.

Η ανωτέρω κατάσταση -καθώς και άλλοι λόγοι- είχε ως αποτέλεσμα μερικά από τα μεγαλύτερα και πλέον εμβληματικά πρότζεκτ να «παγώσουν»:

I) Ο ουρανοξύστης **Azerbaijan Tower**, το ψηλότερο κατοικημένο κτίριο του κόσμου με ύψος 1.051 μέτρα -200 μέτρα υψηλότερο από το Burj Khalifa στο Ντουμπάι. Θα είχε 189 ορόφους και αρχικά αναμενόταν να ολοκληρωθεί ως το 2019, αλλά πλέον όχι μόνο το χρονοδιάγραμμα, αλλά το ίδιο το πρότζεκτ τελεί εν αμφιβολία.

II) Η τουριστική πόλη **Khazar Islands**, ευρισκόμενη μέσα στην Κασπία, με 41 τεχνητά νησιά, εμπνευσμένη από το *The Palm Dubai*. Με εκτιμώμενο κόστος 100 δισεκατομμύρια USD, αναμενόταν αρχικά να ολοκληρωθεί μεταξύ 2020 και 2025. Η θεωρητική της χωρητικότητα θα ήταν ένα εκατομμύριο κάτοικοι, με 50 νοσοκομεία και κέντρα ημερήσιας φροντίδας, 150 σχολεία, εμπορικά κέντρα, πάρκα κλπ. Και το πρότζεκτ αυτό τελεί πλέον εν αμφιβολία, ιδίως λόγω προσωπικών προβλημάτων του επιχειρηματία-δημιουργού του.

III) Η συνοικία του Μπακού γνωστή ως **White City** (Λευκή Πόλη), που θεμελιώθηκε μεν ήδη από το θέρους του 2011, αλλά μέχρι και σήμερα έχει προχωρήσει με αργό ρυθμό. Περιλαμβάνει ολική οικιστική ανάπτυξη της παλαιάς «Μαύρης Πόλης», η οποία αποτελούσε έναν αιώνα το επίκεντρο της βιομηχανίας πετρελαίου. Σύμφωνα με τους σχεδιασμούς, 221 εκτάρια πρώην βιομηχανικής γης θα μεταμορφωθούν πλήρως και θα στεγάσουν 18.000 εμπορικές και οικιστικές μονάδες. Επί του παρόντος (2018), μόνον το ίδιο το κτίριο γραφείων της εταιρείας διαχείρισης του πρότζεκτ, καθώς και το παραθαλάσσιο *Boulevard Hotel* με δυναμικότητα 800 δωματίων -το μεγαλύτερο της πόλης- το οποίο εγκαινιάστηκε στους Αγώνες του 2015, έχουν λειτουργήσει.

Το μεγάλο «στοίχημα» του κλάδου θα είναι η τυχόν ανάληψη, από το Μπακού, της **EXPO 2025**, μετά από σχετική ψηφοφορία στο Παρίσι το Νοέμβριο του 2018. Σε περίπτωση που το Μπακού αναλάβει την Παγκόσμια Έκθεση, είναι βέβαιο ότι θα ακολουθήσει ένας οικοδομικός «οργασμός» και η δημιουργία, κοντά στο αεροδρόμιο, μιας ολόκληρης νέας πόλης, καθώς και υποδομών σύνδεσης με την πρωτεύουσα.

9. ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ

Το ιστορικό υψηλό, ως προς τον όγκο, της βιομηχανικής παραγωγής στη σύγχρονη εποχή του Αζερμπαϊτζάν σημειώθηκε το 2011 και έκτοτε ουσιαστικά μειώνεται. Βασικός λόγος είναι η απόλυτη μονομέρειά της, δηλαδή η τεράστια εξάρτηση από την ενέργεια: Σύμφωνα με την Στατιστική Υπηρεσία του Αζερμπαϊτζάν, η τομεακή διάρθρωση της βιομηχανικής παραγωγής είναι 96% εξόρυξη-επεξεργασία πετρελαίου και φυσικού αερίου και μόλις 4% μεταποιητική βιομηχανία σε μη ενεργειακό τομέα.

9.1 Πετρελαϊκός τομέας

Το Αζερμπαϊτζάν είναι η κοιτίδα της παγκόσμιας πετρελαϊκής βιομηχανίας, με την άντληση αργού να χρονολογείται ήδη από το 1847 (ενώ μέχρι το 1901 και την έναρξη παραγωγής στο Τέξας το τσαρικό Αζερμπαϊτζάν παρήγαγε ετησίως το μισό αργό του πλανήτη). Η ποιότητα του παραγόμενου αζερικού αργού θεωρείται από όλους τους ειδικούς ως εξαιρετική. Πρόκειται για πετρέλαιο ουσιαστικά τύπου Brent, με την επωνυμία «*Azeri Light*». Το μεγάλο πρόβλημα είναι ότι, μετά το ιστορικό υψηλό της αζερικής παραγωγής που ανήλθε σε 1.023.000 βαρέλια ημερησίως (το 2010), ακολούθησε σταθερή και μη αναστρέψιμη πτώση: το 2017, η παραγωγή ανήλθε σε 38,7 εκατ. μετρικούς τόνους ή σε 782.000 βαρέλια ημερησίως, μειωμένη σχεδόν 6% σε σχέση με το 2016 και 24% σε σχέση με το 2010.

Το 2017, παρήχθησαν επίσης στη χώρα 18,17 δις κ.μ. εμπορεύσιμου Φ/Α (το 55% από πεδίο SD1/Σαχ Ντενίζ φάση 1), από τα οποία εξήχθησαν 8,86 δις κ.μ. Η Β' φάση ανάπτυξης του Σαχ Ντενίζ (SD2), που δρομολογήθηκε ως επενδυτική απόφαση το Δεκέμβριο 2013, προχώρησε κανονικά και πλέον έχει ολοκληρωθεί. Θα αυξήσει, σε βάθος χρόνου, την ετήσια παραγωγή του SD από τα 10 δις στα 26 δις κ.μ. Τα επίσημα εγκαίνια του έργου SD2, δηλαδή η έναρξη παροχής αερίου, έλαβαν χώρα το Μάιο του 2018, ενώ τον επόμενο μήνα εγκαινιάστηκε ο αγωγός TANAP στην Τουρκία.

Μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας, το 1991, η ενεργειακή πολιτική του Αζερμπαϊτζάν διαμορφώθηκε με διττό σκοπό:

- α) σε *οικονομικό-εμπορικό επίπεδο*, την αύξηση των εσόδων από την καλύτερη δυνατή εκμετάλλευση των υπεράκτιων κοιτασμάτων, τα οποία, λόγω έλλειψης σύγχρονης τεχνογνωσίας, παρέμεναν σε μεγάλο βαθμό αναξιοποίητα μέχρι τότε και
- β) σε *πολιτικό επίπεδο*, την ανάμιξη των δυτικών κυβερνήσεων, μέσω των εταιρειών τους, για να δημιουργηθούν ισχυροί δεσμοί αλληλεξάρτησης.

Μείζονα φορέα ενεργειακής πολιτικής αποτελεί ο κρατικός ενεργειακός όμιλος **SOCAR** (State Oil Company of Azerbaijan Republic). Το όραμα του νυν Προέδρου είναι να μετατρέψει σταδιακά τον όμιλο της SOCAR από έναν εθνικό σε **περιφερειακό ενεργειακό όμιλο**. Έτσι, η SOCAR τα τελευταία 10 περίπου χρόνια έχει αναλάβει σειρά αυτόνομων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών όπως λ.χ. την ίδρυση (2007) της Socar Trading στη Γενεύη -μέσω της οποίας η SOCAR εμπορεύεται διεθνώς το πετρέλαιο της και ποσότητες πετρελαίου από άλλες πηγές- την απόκτηση (2008) του μεγαλύτερου πετροχημικού συγκροτήματος της Τουρκίας (PETKIM), που από τον Οκτώβριο του 2018 θα λειτουργήσει στη Σμύρνη το τεράστιο διωλιστήριο Star- και του γεωργιανού τερματικού σταθμού Kulevi, καθώς και τη δημιουργία δικτύου σταθμών λιανικής -υπό την επωνυμία SOCAR- στη Γεωργία, την Ουκρανία, την Ελβετία και τη Ρουμανία.

Όχημα για την επίτευξη των στόχων της αζερικής ενεργειακής στρατηγικής είναι η σύναψη των λεγόμενων «**Συμφωνιών Καταμερισμού Παραγωγής**» (PSA, Production Sharing Agreements, βλ. σελ. ανωτέρω), με διεθνείς κοινοπραξίες στις οποίες την πλειοψηφία αποτελούν ξένες πετρελαϊκές εταιρείες, μολονότι συμμετέχει και η SOCAR. Η πρώτη αλλά και σημαντικότερη τέτοια συμφωνία, γνωστή ως «**Συμβόλαιο του Αιώνα**», υπεγράφη στις 20/9/1994 με εταιρείες από 6 -αργότερα 7- χώρες, οι οποίες συνέπηξαν την κοινοπραξία Azerbaijan International Operating Company (AIOC). Αφορούσε το κύριο κοίτασμα πετρελαίου της χώρας -υπεύθυνο για το 80% της παραγωγής- το **Αζέρι-Σιράγκ-Γκιουνασλί** (ACG). Αυτό είχε ανακαλυφθεί κατά την ύστερη σοβιετική περίοδο, από το 1979 ως το 1988, αλλά, με εξαίρεση μόνο το αβαθές τμήμα του Γκιουνασλί (εκμετάλλευσης SOCAR), παρέμενε αναξιοποίητο, ελλείψει know-how και, βεβαίως, κεφαλαίων. Το Σιράγκ ξεκίνησε να βγάζει πετρέλαιο το 1997, το Αζέρι το 2005 και το βαθύ Γκιουνασλί το 2008. Στα μέσα του 2017, η μέση παραγωγή του ACG ήταν 620.000 βαρέλια ισοδύναμα πετρελαίου-BOE, εφόσον συμπεριληφθεί και το Φ/Α (το ιστορικό υψηλό του έφθασε τις 835.000 βαρέλια/ημέρα το 2010). Η αρχική PSA για το ACG ήταν 30τους διάρκειας και ως τέτοια θα εξέπνεε το 2024. Στις 14/9/2017, σχεδόν 23 χρόνια μετά την υπογραφή της αρχικής PSA, η SOCAR για λογαριασμό του Αζερμπαϊτζάν και η AIOC **τροποποίησαν και ανανέωσαν την PSA έως τις 32/12/2049** τερματίζοντας μια αβεβαιότητα τεσσάρων ετών συνομιλιών και ανοίγοντας το δρόμο για νέες επενδύσεις στον ενεργειακό κλάδο. Η ανανεωμένη PSA κυρώθηκε από την αζερική Βουλή και είναι πλέον νόμος του κράτους, ενώ το SOFAZ θα λάβει ως “bonus” από την AIOC το ποσό των 3,6 δις USD σε 8 δόσεις. Μετά την τροποποίηση, η μετοχική συμμετοχή της SOCAR στην AIOC υπερδιπλασιάζεται και αυξάνεται από το 11,65% στο 25%. Ως εκ τούτου, τα μερίδια των αλλοδαπών εταιρειών μειώνονται αντίστοιχα και αναδιαμορφώνονται πλέον ως εξής: BP 30,37%, Chevron 9,56%, Inpex Corp. 9,31%, Statoil Hydro 7,27%, ExxonMobil 6,79%, TPAO 5,73%, Itochu Oil 3,65% και ONGC 2,31%. Η παραγωγή του ACG διοχετεύεται στον κύριο εξαγωγικό αγωγό **BTC** προς Τσεϋχάν, και δευτερευόντως στον αγωγό προς Σούψα και στον αγωγό προς Νοβοροσίσκ, ενώ μια μικρή ποσότητα σιδηροδρομικώς προς Γεωργία. Ο BTC, σημειωτέον, μεταφέρει και μη αζερικό αργό (από Καζακστάν – Τουρκμενιστάν).

Το τεράστιο offshore κοίτασμα Φ/Α **Σαχ Ντενίζ** ανακαλύφθηκε το 1999, χάρη σε μια PSA που υπεγράφη το 1996 και έχει πλέον ανανεωθεί μέχρι το 2048. Από το 2007, τα 2/3 της παραγωγής από την πρώτη φάση ανάπτυξης (SD1) εξάγονται μέσω του αγωγού Μπακού-Τιφλίδος-Ερζερούμ (BTE). Πάντως, οι δυνατότητες της χώρας στο Φ/Α είναι ίσως μικρότερες των εμφανιζόμενων «*προς τα έξω*»: αδυνατώντας να καλύψει την εγχώρια ζήτηση, ήδη από τα τέλη του 2016 το Αζερμπαϊτζάν ξεκίνησε εισαγωγές από το Τουρκμενιστάν (1,1 δις κ.μ. ετησίως), οι οποίες πραγματοποιούνται μέσω Ιράν και δη μέσω των δύο αγωγών Σαλμάς-Ναχτσιβάν και Ασταρά-Μπακού. Επιπλέον, από τα τέλη Νοεμβρίου 2017, ξεκίνησαν εκ νέου οι αζερικές εισαγωγές Φ/Α και από τη Ρωσία, δηλαδή από την Gazprom (σε ύψος 1,6 δις κ.μ. ετησίως).

9.2 Μη πετρελαϊκοί τομείς

Μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991 επήλθε πλήρης αποβιομηχάνιση του Αζερμπαϊτζάν με τον παράλληλο εκσυγχρονισμό και ανάπτυξη του τομέα των υδρογονανθράκων (βλ. ανωτέρω), στον οποίο επικεντρώθηκε έκτοτε η προσοχή των κυβερνήσεων, εφόσον όλες σχεδόν οι επενδύσεις οι προερχόμενες από το εξωτερικό κατέληξαν σε αυτόν. Η αποβιομηχάνιση οδήγησε στην αύξηση της ανεργίας στην περιφέρεια, με αποτέλεσμα το Μπακού να αποτελεί τόπο έλξης για τους ανέργους (φαινόμενο αστυφιλίας), μεταφέροντας, έτσι, το πρόβλημα και στην πρωτεύουσα. Τα τελευταία χρόνια καταβάλλεται προσπάθεια, με απόφαση του ίδιου του Προέδρου, για την ανάπτυξη και των μη πετρελαιοπαραγωγικών τομέων (βλ. πχ τον οδικό χάρτη της Προεδρίας «*Αζερμπαϊτζάν 2020*», Ιούνιος 2012), αλλά με πενιχρά αποτελέσματα. Το αρμόδιο Υπουργείο εκπόνησε προς την κατεύθυνση αυτή πενταετές πρόγραμμα, το οποίο αναμένεται να οδηγήσει στην επαναλειτουργία και εγκατάσταση νέων βιομηχανικών μονάδων, με σκοπό την παραμονή του πληθυσμού στην περιφέρεια και τη μείωση των ανισοτήτων. Η κυβέρνηση του Αζερμπαϊτζάν μέσω του φορέα AZPROMO (βλ. Παράρτημα) καλεί ξένους επενδυτές με know-how και κεφάλαια, ιδίως σε τεχνολογικά πάρκα όπως το Σουμγκαϊτ. Η έως τώρα εμπειρία, πάντως, έχει δείξει ότι δεν η εγκατάσταση μιας επιχείρησης σε ένα τεχνολογικό πάρκο δεν είναι και τόσο εύκολη υπόθεση.

10. ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ

Τα τελευταία χρόνια αυτός αποτελεί έναν από τους κύριους «πυλώνες» προς την πολυπόθητη διαφοροποίηση της οικονομίας και τη μείωση της εξάρτησης από τους υδρογονάνθρακες. Η εισροή τουριστικού συναλλάγματος εκτιμάται σε 3,5 δις USD περίπου. Η προώθηση της όμορφης χώρας ως διεθνούς τουριστικού προορισμού στο εξωτερικό αποτελεί προτεραιότητα της κυβέρνησης και δη του αρμόδιου Υπουργείου Πολιτισμού και Τουρισμού. Το 2012, η χώρα εντάχθηκε στην εκστρατεία *One Billion Tourists: One Billion Opportunities* του World Tourism Organization. Εκδηλώσεις παγκόσμιας εμβέλειας, όπως το ετήσιο σερκούι της Formula 1 στο Μπακού από το 2016 μέχρι σήμερα, φιλοδοξούν να θέσουν τη χώρα στον παγκόσμιο «χάρτη», πέρα από τακτικές εκδηλώσεις όπως το Baku Jazz Festival (Οκτώβριος) και το Mugham Festival. Εντυπωσιακά έργα υποδομής, ιδίως, δε, υπερπολυτελείς ξενοδοχειακές μονάδες, έχουν ανεγερθεί μετά το 2010, ακόμη και εκτός Μπακού. Σήμερα, στη χώρα λειτουργούν 535 ξενοδοχεία και καταλύματα όλων των κατηγοριών -εκ των οποίων τα μισά σχεδόν στην ευρύτερη περιοχή του Μπακού- με 36.000 περίπου κλίνες.

Εντούτοις, τα μέχρι σήμερα αποτελέσματα, με βάση τον αριθμό αφίξεων στη χώρα, δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως απολύτως ικανοποιητικά, καθώς ο εθνικός στόχος για 5 εκ. αλλοδαπούς τουρίστες απέχει ακόμα αρκετά μέχρι να υλοποιηθεί. Στην κατάταξη τουριστικής ανταγωνιστικότητας του World Economic Forum για το 2017, η χώρα ήταν στην 71^η θέση επί συνόλου 136 αξιολογούμενων χωρών (Ελλάδα: 24^η), καίτοι με ανοδική τάση. Το 2017 κατεγράφησαν 2.697.000 αφίξεις αλλοδαπών για όλους τους λόγους (*επιχειρηματική δραστηριότητα, συνέδρια, αναψυχή κλπ*), ήτοι 19,9% περισσότερες από τις αφίξεις του 2016. Η εν λόγω επίδοση συνιστά ιστορικό υψηλό, υπερβαίνοντας 7,5% το προηγούμενο «ρεκόρ» του 2013 (2.509.000). Από την άλλη, όμως, το τουριστικό ρεύμα παραμένει ελλειμματικό, καθώς οι διεθνείς αναχωρήσεις Αζέρων υπηκόων το 2017 ήταν 4.109.000, ήτοι περίπου 30% περισσότερες από τις αφίξεις (καίτοι 4% μειωμένες σε σχέση με το 2016, ενδεικτικό ότι η οικονομική κρίση στη χώρα συνεχίζεται).

Ως προς τα μερίδια αγοράς του εισερχόμενου στη χώρα (inbound) τουρισμού, στην πρώτη θέση το 2017 βρέθηκε, όπως πάντα, η Ρωσία με ποσοστό 31,7% (*πρόκειται κατά βάση για Αζέρους της διασποράς με ρωσικό διαβατήριο οι οποίοι επισκέπτονται τους συγγενείς τους*) και ακολούθησαν η Γεωργία με 20% (*ομοίως*), το Ιράν με 13,5% (*ομοίως*), η Τουρκία με 11,2% και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα με 3,8%. Οι

συνολικές αφίξεις από την ΕΕ το 2017 δεν υπερέβησαν τις 105.400, ήτοι μόλις 3,9% επί του συνόλου. Τα μερίδια αγοράς του εξερχόμενου (outbound) τουρισμού το 2017 είχαν ως ακολούθως: Γεωργία 33,4% (όπου η μετάβαση γίνεται σχεδόν αποκλειστικά οδικώς και σιδηροδρομικώς), Ιράν 23,4% και αρκετά πιο πίσω οι Ρωσία, Τουρκία και Ουκρανία. Μεγάλο ποσοστό εξ αυτών αφορά ιατρικό τουρισμό, λόγω των γνωστών προβλημάτων που αντιμετωπίζει το εθνικό σύστημα υγείας. Μόνο το 20% των Αζέρων που μετέβησαν στο εξωτερικό το 2017 χρησιμοποίησαν αεροπορικό μέσο.

11. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΥΓΕΙΑΣ

Το αζερικό σύστημα υγείας αντιμετωπίζει σοβαρές προκλήσεις, τουλάχιστον σε σχέση με εκείνα χωρών παραπλήσιου κατά κεφαλή εισοδήματος⁵. Επί της ουσίας, βρίσκεται σε μια φάση μετάβασης από το παρωχημένο, για τα σημερινά δεδομένα, σοβιετικό σύστημα, γνωστό ως «*Semashko*» (από το όνομα του πρώτου Υπουργού Υγείας της ΕΣΣΔ) σε ένα μοντέλο σύγχρονο μεν, ακριβό δε για τον μέσο πολίτη. Μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού, παρατηρήθηκαν στη νεοπαγή καυκάσια δημοκρατία φαινόμενα τα οποία εξάρθρωσαν το ήδη κλονισμένο σύστημα: φυγή στο εξωτερικό των καλύτερων ιατρών (κατά βάση Ρώσων) και δραματική μείωση της κρατικής χρηματοδότησης. Η εισροή πετροδολαρίων, από τα μέσα της δεκαετίας του 2000, μαζί με τις συντονισμένες προσπάθειες όλων των κυβερνήσεων επί Προέδρων Χ.Αλίγιεφ και Ι.Αλίγιεφ, βελτίωσε κάπως την κατάσταση ως προς το πρόβλημα της χρηματοδότησης: έτσι, από το 2000 μέχρι σήμερα, η ετήσια κατά κεφαλή δαπάνη υγείας -δημόσια και ιδιωτική- αυξήθηκε από τα \$ 30 στα \$ 450 περίπου. Από την άλλη, όμως, η ίδια η δομή του συστήματος ελάχιστα έχει αλλάξει, με αποτέλεσμα σοβαρή υστέρηση. Έτσι, το «*Semashko system*», όχι μόνον επιβιώνει μέχρι σήμερα στη χώρα, αλλά αποτελεί και την κυρίαρχη ακόμη μορφή περίθαλψης. Πρόκειται για ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών βασισμένο πρωτίστως στην ένταση εργασίας (labour-intensive), λόγω έλλειψης κεφαλαίων για τελευταίας τεχνολογίας μηχανήματα και φάρμακα, ένα πρόβλημα εμφανές ήδη από την εποχή της ΕΣΣΔ. Επειδή, δε, ο αριθμός κλινών και νοσοκομείων θεωρούνταν σημαντικός δείκτης προόδου, η έμφαση δόθηκε στις μεγάλες νοσοκομειακές μονάδες (569 το 2017), εις βάρος της πρωτοβάθμιας περίθαλψης.

Ακόμη, όμως, και το ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο το 2017 αριθμούσε 32.200 ιατρούς όλων των ειδικοτήτων και 54.500 βοηθητικό προσωπικό, είναι αφενός μεν κακοπληρωμένο (τουλάχιστον το 90%, το οποίο εργάζεται σε δημόσιες μονάδες και μισθοδοτείται από το κράτος) αφετέρου δε χαμηλού -κατά κανόνα- επιστημονικού επιπέδου. Τέλος, υπάρχει έντονη ανισοκατανομή μεταξύ της πρωτεύουσας και των επαρχιών: εντός του Μπακού συγκεντρώνονται σχεδόν 20.000 ιατροί ή 61% επί του συνόλου. Συμπερασματικά, το «*Semashko system*» είναι μεν καθολικής εφαρμογής, αλλά, δυστυχώς, οι υπηρεσίες του υστερούν σε αποτελεσματικότητα, ήτοι σε βαθμό ίασης των βασικών ασθενειών, οι οποίες, ειρρήσθω εν παρόδω, «κάνουν θραύση» στη χώρα και αποτελούν τις κύριες αιτίες θανάτου, ιδίως δε ο ζαχαρώδης διαβήτης, τα εγκεφαλικά και τα καρδιοαναπνευστικά νοσήματα.

Η έλευση των εσωτερικώς εκτοπισμένων προσώπων από το Ναγκόρνο-Καραμπάχ δημιούργησε νέες πιέσεις στο σύστημα υγείας, οι δυνατότητες του οποίου αδυνατούν να καλύψουν με αποτελεσματικό τρόπο ολόκληρο τον πληθυσμό. Οι εύποροι Αζέροι καταφεύγουν είτε σε ιδιωτικές κλινικές είτε, για σοβαρά περιστατικά, στο εξωτερικό. Εκτιμήσεις κάνουν λόγο για 800.000 ιατρικές επισκέψεις ετησίως μόνο στο Ιράν, καθώς στα σύνορα έχει αναπτυχθεί ολόκληρο δίκτυο μονάδων οι οποίες εξετάζουν τους ασθενείς και είτε τους θεραπεύουν επί τόπου είτε τους προωθούν στα νοσοκομεία της Τεχεράνης, εφόσον πρόκειται για πιο σοβαρά περιστατικά.

⁵ Αν και κάπως παλιά (2010), η μελέτη του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου Συστημάτων Υγείας στο London School of Economics, παραμένει σημείο αναφοράς για το αζερικό σύστημα υγείας.

12. ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΥΣ

Ήδη από τον Ιανουάριο 2001, το Αζερμπαϊτζάν είναι μέλος του Συμβουλίου της Ευρώπης. Είναι επίσης μέλος της Παγκοσμίου Τραπέζης Ανασυγκροτήσεως και Αναπτύξεως (IBRD) από το Σεπτέμβριο 1992, της Διεθνούς Ενώσεως Αναπτύξεως (IDA) από το Μάρτιο 1995, του Οργανισμού Εγγυήσεων Πολυμερούς Επενδυτικής Δραστηριότητας (MIGA), καθώς και της Διεθνούς Οικονομικής Εταιρείας (IFC) από το 1992 και 1995 αντίστοιχα, ενώ από το 2001 είναι μέλος του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού (World Tourism Organization). Παράλληλα, η χώρα έχει καθεστώς παρατηρητή στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου (ΠΟΕ - WTO), με τον οποίο συνομιλίες προσχώρησης διεξάγονται επί 21 έτη (1997-2018). Η 14^η σύνοδος της ομάδας εργασίας με αντικείμενο την προσχώρηση του Αζερμπαϊτζάν στον ΠΟΕ έλαβε χώρα στη Γενεύη τον Ιούλιο του 2017. Ο αρχικός στόχος, η πλήρης ένταξη της χώρας στον ΠΟΕ μέχρι το τέλος του 2009, όχι μόνο δεν επετεύχθη, αλλά και η κυβέρνηση δεν δείχνει να προβληματίζεται ιδιαίτερα από το γεγονός αυτό. Εκτίμησή μας είναι ότι η προσχώρηση της χώρας στον ΠΟΕ, αν ποτέ συμβεί, θα αργήσει πολύ. Είναι προφανές ότι η καυκάσια δημοκρατία δεν επιθυμεί την πλήρη ενσωμάτωσή της στο διεθνές οικονομικό σύστημα (πόσο μάλλον στην ΕΕ, σε αντίθεση με την όμορη Γεωργία), καίτοι λαμβάνει πλουσιοπάροχη βοήθεια επί σειρά ετών από διεθνείς χρηματοδοτικούς θεσμούς όπως η World Bank, η EBRD, η ADB κλπ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

ΕΛΛΑΔΟΣ - ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ

1. ΟΓΚΟΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ-ΠΡΟΪΟΝΤΑ

Οι επίδοξοι εξαγωγείς μας οφείλουν, πάνω από όλα ίσως, να γνωρίζουν ότι το Αζερμπαϊτζάν είναι μία από τις πιο «κλειστές» αγορές παγκοσμίως. Ακολουθεί πολιτική υποκατάστασης εισαγωγών, η οποία έχει ενταθεί μετά τις υποτιμήσεις. Ενδεικτικά του ακραίου προστατευτισμού που επικρατεί σήμερα στη χώρα είναι δύο πρωτοφανή σχεδόν μέτρα που υιοθετήθηκαν εντός του 2016:

-Με **Προεδρικό Διάταγμα** της 15/9/2016, όλες οι κρατικές υπηρεσίες ή φορείς που χρηματοδοτούνται από τον κρατικό προϋπολογισμό παύουν την εισαγωγή αγαθών και υπηρεσιών με καταληκτική ημερομηνία 1/1/2018. Οι τρεις εξαιρέσεις είναι: α) οι κρατικές προμήθειες μέσω ξένων δανείων-επιδοτήσεων, β) το αμυντικό υλικό και γ) τα φάρμακα.

-Με την υπ. αρ. 367 **Πράξη του Υπουργικού Συμβουλίου** (2/10/2016), που τέθηκε σε ισχύ την 1/11/2016 και έχει διάρκεια ισχύος δύο έτη, σε πολλά εισαγόμενα αγαθά επιβάλλονται, πέραν του ισχύοντος εισαγωγικού δασμού, μεγάλες επιβαρύνσεις ανά μονάδα προϊόντος ή ανά χιλιόγραμμο, όπως λ.χ. οι ακόλουθες: βρώσιμα αυγά 100 USD ανά χιλιάδα, κρέας κοτόπουλου και τα παράγωγα αυτού 1 USD ανά κιλό, τομάτες-σταφύλια-αγγούρια 0,4 USD ανά κιλό, μήλα-αχλάδια 0,3 USD ανά κιλό, μπετονίτης 3 cents ανά κιλό, γύψος-τσιμέντο-κλίνκερ 7 cents ανά κιλό, τούβλα 15 USD ανά χιλιάδα, κεραμικά πλακίδια 4 cents ανά κιλό. Κατά βάση, επιβαρύνονται τα βασικά προϊόντα διατροφής και τα δομικά υλικά, ούτως ώστε «να ενισχυθεί η εγχώρια παραγωγή αυτών, η οποία ούτως ή άλλως υφίσταται».⁶

⁶ Ο επικεφαλής της Κρατικής Επιτροπής Τελωνείων δήλωσε ότι, με το μέτρο αυτό, «η εγχώρια παραγωγή θα αυξηθεί και, μάλιστα, θα καταστεί πιο ανταγωνιστική (...) Η χώρα

Την τελευταία τριετία (2015-2017) οι ελληνικές εξαγωγές προς την Καυκάσια χώρα κυμαίνονταν μεταξύ 12 και 16 εκατ. USD ετησίως, με συνεχή τάση μείωσης. Σημειώτεον ότι η εξαγωγική «έκρηξη» του 2014 -σχεδόν 63 εκ. USD δηλαδή ιστορικό υψηλό- αποδείχτηκε, όπως προέκυψε τα αμέσως επόμενα έτη, **συγκυριακή**: οφειλόταν αποκλειστικά στα **πετρελαιοειδή** και δη στη βενζίνη 92, 95 και 98 οκτανίων της εταιρείας MOH (υπενθυμίζεται ότι το 2014 η χώρα ξεκίνησε εισαγωγή βενζίνης από το εξωτερικό κατόπιν απόφασης της SOCAR να διακόψει προσωρινά την εγχώρια παραγωγή, λόγω αναβάθμισης του συγκεκριμένου διυλιστηρίου). Λόγω της κρίσης, όμως, οι ποσότητες ποιοτικής βενζίνης που είχαν εισαχθεί το 2014 από την Ελλάδα (30.787 τόνοι των 95 οκτανίων, 14.350 τόνοι των 92 οκτανίων και 527 τόνοι των 98 οκτανίων) παρέμειναν αδιάθετες το 2015, ενώ κατόπιν η χώρα στράφηκε για τα εν λόγω προϊόντα σε Ρουμανία και Ρωσία. Κατά το έτος 2016, κατεγράφη μεν μικρή μείωση των ελληνικών εξαγωγών προς Αζερμπαϊτζάν σε σχέση με το 2015, αλλά χωρίς να εξαχθούν καθόλου καύσιμα. Τέλος, το 2017 κατεγράφη σημαντική 20% μείωση των ελληνικών εξαγωγών αγαθών, ήτοι στα 12.135.770 USD, από 15.316.000 USD το 2016. Και με βάση το «μερίδιο αγοράς» -το οποίο αποτελεί και το μοναδικό έγκυρο κριτήριο, σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική και μεθοδολογία- η χώρα μας διολίσθησε στο 1,4 τοις χιλίοις το 2017 από 1,8 τοις χιλίοις το 2016. Η αναλογία εισαγωγών-εξαγωγών το 2017 ήταν **13 προς 1 υπέρ του Αζερμπαϊτζάν**. Οι αζερικές εξαγωγές προς Ελλάδα το 2017 αφορούσαν, σε ποσοστό άνω του 99%, αργό πετρέλαιο και το υπόλοιπο κηροζίνη αεροσκαφών.

(σε \$ ΗΠΑ)	2014	2015	2016	2017
Εξαγωγές προς Αζερμπαϊτζάν	62.789.700	16.175.530	15.316.000	12.135.770
Εισαγωγές από Αζερμπαϊτζάν	255.988.300	145.748.310	491.150	159.548.220
Όγκος Εμπορίου	318.778.000	161.923.840	15.807.150	171.683.990
Εμπορικό Ισοζύγιο	-193.198.600	-129.572.780	+14.824.850	-147.412.450

Μέσα σε αυτό το δυσμενές περιβάλλον, τα σημαντικότερα ελληνικά προϊόντα που εξήχθησαν στο Αζερμπαϊτζάν το 2017 ήταν, κατά σειρά, το οξειδίο του αργιλίου (αλουμίνα), τα διάφορα φάρμακα-βιταμίνες-κολλύρια ματιών, οι μαρμελάδες -σε χύδην μορφή-, τα λιπαντικά, τα κατώτερης ποιότητας (μη παρθένα) ελαιόλαδα, τα κοντέινερ και οι ανελκυστήρες (μόλις 10 τεμάχια, έναντι 18 τεμαχίων το 2016). Αναλυτικά, τα 14 εξαγωγίμα προϊόντα μας (σημ: σε επίπεδο ανάλυσης διψήφιων κωδικών συνδυασμένης ονοματολογίας - TARIC) τα οποία υπερέβησαν σε αξία τις 100.000 USD το 2017 στην αγορά του Αζερμπαϊτζάν ήταν τα εξής:

Περιγραφή	Αξία \$	Ποσότητα
Αλουμίνα	3.990.350	7.330 τόνοι
Φάρμακα	3.282.000	87,8 τόνοι
Γλυκά κουταλιού, ζελέδες, μαρμελάδες	557.000	579 τόνοι
Λιπαντικά κινητήρων	358.350	148,5 τόνοι
Μη παρθένο ελαιόλαδο	343.130	191,2 τόνοι
Κοντέινερ στέγασης	339.140	105 τεμάχια
Ανελκυστήρες	292.000	10 τεμάχια

αποδίδει μεγάλη σημασία στην ανάπτυξη του μη πετρελαϊκού κλάδου και η απόφαση αυτή πρόκειται να τον ενισχύσει». Στην πράξη, αυτό που συνέβη ήταν αύξηση των τιμών ή ακόμη και σοβαρές ελλείψεις (λ.χ. στα αυγά, που εισάγονταν από Τουρκία).

Ευραφάκια μονής χρήσης	275.310	99.350 τεμάχια
Τεχνουργήματα από πολυμερή του αιθυλενίου	265.290	60,8 τόνοι
Ταινίες περιίδεσης από αλουμίνιο	191.590	61,5 τόνοι
Επιτραπέζιες ελιές	173.900	68,6 τόνοι
Προφίλ αλουμινίου	139.000	32,3 τόνοι
Πόρτες & παράθυρα αλουμινίου	131.060	2,3 τόνοι
Μάρμαρο	113.380	98,5 τόνοι

Σημείωση: Το μάρμαρο αφορά μόνο τον 6ψήφιο κωδικό «680221». Εάν προστεθούν και 88.510 USD, που αντιστοιχούν στον κωδικό «680291», τότε η συνολική αξία όλων των μαρμάρινων ειδών φτάνει τα 219.570 USD. Στα φάρμακα έχουμε ήδη αθροίσει τρεις 6ψήφιους κωδικούς TARIC.

2. ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ - ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

Στο Αζερμπαϊτζάν σήμερα (2018) ζουν και εργάζονται περί τους 20 μόλις Έλληνες-στελέχη επιχειρήσεων, όχι όμως για ελληνικών συμφερόντων εταιρείες. Οι τελευταίες είναι μόλις μία, με στελέχη τα οποία «πηγαινοέρχονται» από Ελλάδα: Το 2010, συστάθηκε κοινή θυγατρική της ελληνικής *INTPALOT A.E.* (50%) και της τουρκικής *Turkcell* (50%) *AZER-INTELTEK*, η οποία κατέχει πλειοψηφικό μερίδιο (51%) επί του αζερικού μονοπωλίου στο αθλητικό παίγνιο και στοίχημα, γνωστού με την εμπορική επωνυμία *TOPAZ*. Ο ετήσιος τζίρος της φτάνει τα 350 εκατ. AZN.

Μια δεύτερη ελληνική εταιρεία -κατασκευαστική- είχε σχέση με το Αζερμπαϊτζάν επί δύο μόνον έτη, καθώς το έργο το οποίο υλοποίησε περατώθηκε: Το Δεκέμβριο 2014, η *ΜΕΣΣΟΓΕΙΟΣ* επικράτησε, από κοινού με την τουρκική *GOKSIN*, σε διεθνή διαγωνισμό της World Bank για την κατασκευή του πρώτου ΧΥΤΑ της χώρας, στην περιοχή Μπαλαχανί. Το ύψους 48 εκ. USD έργο ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2015 και παραδόθηκε στο τέλος του 2016.

Στην Ελλάδα, επίσης, μία μόνον αζερική εταιρεία έχει παρουσία: η *SOCAR Energy Greece S.A.* λειτουργεί γραφεία από το 2014 στον Πύργο των Αθηνών. Το εταιρικό μερίδιο της *SOCAR* επί του αγωγού TAP που διασχίζει την Ελλάδα είναι 20%.

3. ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΠΑΡΟΥΣΑΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Η Ελλάδα παραμένει ασήμαντος εμπορικός εταίρος του Αζερμπαϊτζάν και αυτό όχι μόνο γιατί το τελευταίο είναι, τελικά, μικρή αγορά (ειδικά για τα ποιοτικά προϊόντα της χώρας μας) αλλά και λόγω προστατευτικής εμπορικής πολιτικής με σκοπό την υποκατάσταση των εισαγωγών. Στις τωρινές συνθήκες έντονα υποτιμημένου εθνικού νομίσματος (AZN), είναι εξαιρετικά δύσκολο η πλειοψηφία του πληθυσμού να αγοράσει προϊόντα παραγόμενα σε ευρώ. Πάνω από όλα, όμως, ο ολιγοπωλιακός ή και μονοπωλιακός χαρακτήρας της αζερικής αγοράς (μεγάλες holding companies που ελέγχουν όλους τους τομείς της οικονομικής δραστηριότητας) δυσχεραίνει την είσοδο επί ίσοις όροις νέων παικτών, εκτός του ενεργειακού κλάδου. Δίκαιο ανταγωνισμού δεν υφίσταται καν, μολονότι ένα -ακόμη- «Σχέδιο Κώδικα» βρίσκεται το 2017/18 σε διαδικασία διαβούλευσης, με τεχνική βοήθεια και από την ΕΕ.

Τα οικονομικά κριτήρια δεν είναι τα μόνα που λαμβάνονται υπόψη για τη λήψη αποφάσεων σε επίπεδο επιχειρηματικής συνεργασίας. Μόνο χώρες με λίαν αυξημένο «ειδικό βάρος», όπως λ.χ. η Τουρκία και η Ρωσία, έχουν στην πραγματικότητα σοβαρές πιθανότητες διείσδυσης, βοηθούσης και της γλώσσας (καθώς όλη η ελίτ ομιλεί τη ρωσική, η δε αζερική μοιάζει πολύ με την παλαιά τουρκική). Επομένως, **τριμερή σχήματα συνεργασίας**, λ.χ. η σύμπραξη με Τούρκος επιχειρηματίες, ίσως να είναι τα πλέον ενδεδειγμένα (βλ. ανωτέρω περιπτώσεις *ΜΕΣΣΟΓΕΙΟΣ-GOKSIN* και *INTPALOT-TURKSELL*). Εξάλλου, με τη Ρωσία και τις λοιπές οικονομίες ΚΑΚ είναι σε ισχύ, ήδη από τη δεκαετία του 1990, συμφωνίες ελεύθερου εμπορίου, άρα αποτελούν τους φυσικούς εμπορικούς εταίρους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ ΚΑΙ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

Υπουργός: Shahin Mustafayev

Δ/νση: 84, U.Hacibeyov str.

Τηλ: (0099 412) 493 88 67

Φαξ: (0099 412) 492 58 95

Ηλ. δ/νση: office@economy.gov.az

Web: <http://www.economy.gov.az/>

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΦΟΡΩΝ

Υπουργός: Mikail Jabbarov (ανασηματισμός Δεκεμβρίου 2017)

Δ/νση: Az1073, 16, Landau str.

Τηλ: (0099 412) 403 8970

Φαξ: (0099 412) 403 8971

Ηλ. δ/νση: office@taxes.gov.az

Web: <http://www.taxes.gov.az>

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Υπουργός: Samir R. Sharifov

Δ/νση: Az1022, 83, S.Vurgun str.

Τηλ: (0099 412) 4044708

Φαξ: (0099 412) 4044720, 4044721

Ηλ. δ/νση: office@maliyye.gov.az

Web: www.maliyye.gov.az, www.finance.gov.az

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Υπουργός: Parviz Shahbazov (ανασηματισμός Οκτωβρίου 2017)

Δ/νση: Az1000, Government House, 84, Uzeyir Hajibeyov str.

Τηλ: (0099 412) 5981653, 5981654, 5981655

Φαξ: (0099 412) 5981678

Ηλ. δ/νση: minenergy@minenergy.gov.az

Web: <http://www.minenergy.gov.az>

ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΕΛΩΝΕΙΩΝ

Πρόεδρος: Aydin A. Aliyev

Δ/νση: AZ1073, 2, Inshaatchilar ave.

Τηλ: (99412) 404-22-00

Φαξ: (99412) 404-22-17

Ηλ. δ/νση: international@customs.gov.az

Web: www.customs.gov.az

ΚΡΑΤΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ

Πρόεδρος: Tahir Y. Budaqov

Δ/νση: Az1136, Inshaatchilar ave. 81

Τηλ: (0099 412) 538 6498, 538 9376, 538 - 52 - 48

Φαξ: (0099 412) 538 2442

Ηλ. δ/νση: sc@azstat.org

Web: <http://www.stat.gov.az>

ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΤΡΕΛΑΙΟΥ (SOCAR)

Πρόεδρος: Rovneg Abdullayev

Δ/νση: AZ1000, 73 Neftchilar ave.

Τηλ: (0099 412) 521 02 82

Φαξ: (0099 412) 521 03 83

Ηλ. δ/νση: info@socar.az

Web: www.socar.az

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΡΟΩΘΗΣΗΣ ΕΞΑΓΩΓΩΝ & ΕΠΕΝΔΥΣΕΩΝ (AZPROMO)

Πρόεδρος: - (κενή θέση αφότου ο κ. Rufat Mammadov μεταπήδησε στην κυβέρνηση το 2018)

Δ/νση: 32, Neftchilar ave., Baku Business Center

Τηλ: (0099412) 598 0147, 598 0148

Φαξ: (0099412) 598 0152
Ηλ. δ/νση: office@azpromo.az
rmammadov@azpromo.az
Web: www.azpromo.az

ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΝΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΩΝ (ASK)

Πρόεδρος: M. Musayev

Δ/νση: 57, Ac. Hasan Aliyev str., 3th floor, AZ 1110
Τηλ: (0099412) 465 72 42 / 465 72 43 / 465 72 44 / 465 72 45 / 465 72 46
Φαξ: (0099412) 465 72 42 / 465 72 43
E-mail: office@ask.org.az , aqrar@baku-az.net
Web: www.ask.org.az

ΕΜΠΟΡΙΚΟ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ

Πρόεδρος: Alizada A. Niyaz

Δ/νση: 31, Istiglaliyyat str. AZ 1001
Τηλ: (0099 412) 492 8912
Φαξ: (0099 412) 497 1997
Ηλ. δ/νση: expo@chamber.az
Web: www.chamber.az

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟΤΗΤΑΣ

Πρόεδρος: Alakbar Mammadov

Δ/νση: 85/189, C.Mammadquluzadeh str., Falez Plaza, 5th floor, AZ 1078
Τηλ: (0099 412) 596 7998, 597 0518/ (0099 455) 633 2449
Φαξ: (0099 412) 5970518
Ηλ. δ/νση: president@mrmz.az, office@mrmz.az, farid@mrmz.az, sadagat@mrmz.az ,
ilgar@mrmz.az
Web: www.mrmz.az

ΕΝΩΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ ΑΖΕΡΜΠΑΪΤΖΑΝ

Πρόεδρος: Zakir Nuriyev

Δ/νση: Baku, Azerbaijan, Samad Vurghun 43, AZ1014, World Business Center 9th floor
Τηλ: (0099 412) 497 6169, 497 1515, 510 8406
Φαξ: (0099 412) 497 1515
Ηλ. δ/νση: office@aba.az
Web : www.aba.az

ITECA Caspian (ΔΙΟΡΓΑΝΩΤΗΣ ΤΩΝ ΚΥΡΙΟΤΕΡΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ)

Δ/νση: 15, Nobel Avenue, 7th floor, Azure Business Center, Baku, Azerbaijan, AZ1025
Τηλ : (0099 412) 4041000
Φαξ: (0099 412) 4041001
E-mail: office@iteca.az
Web: www.iteca.az